

Økolandsby på norsk – samhandling med kommunen i to økolandsbyprosjekt på Østlandet

SPL - 6900

Christine Bakke-Kiøsterud

Mastergradsoppgave i Stedsutvikling

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Universitetet i Tromsø

Våren 2010

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Kapittel 1	5
Innledning	5
Hva er et bærekraftig sted?.....	6
Lokal kontekst	8
Hurdal	8
Sauherad	9
Problemstilling	11
Kapittel 2	11
Teoretiske perspektiver	11
Kort om økologibevegelsen	11
Økolandsbybevegelsen	12
Kommunens rolle i bærekraftig utvikling	15
Sted.....	19
Organisering og frivillig demokratisk arbeid.....	21
Kommunikativ planleggingsteori.....	22
Oppsummering.....	25
Kapittel 3	26
Valg av metode	26
Intervju	26
Diskursanalyse	27
Opplegg for gjennomføring av datainnsamling	29
Utvalg av steder	29
Utvalg av mennesker	30
Kapittel 4	32
Analyse av data	32
Presentasjon av data:	32
Hurdal	32
Initiativet til Hurdalssjøen økolandsby og mottakelse i kommunen.....	32
Prosessen så langt.....	35
Samhandling.....	40
Sauherad	42
Initiativet til Bergan økolandsby og mottakelsen i kommunen.....	42
Prosessen så langt.....	43
Samhandling.....	44
Kapittel 5.....	46
Generell diskusjon	46
Økolandsbyen som sted	46
Organisering og mobilisering	49
Planteoretiske perspektiver	50
Kapittel 6	51
Konklusjon	51
Referanser	57

Forord

Min interesse for sted har gjennom de tre siste årene vokst fra noe som vekket min nysgjerrighet i 2007 til noe som opptar meg mye i 2010. Dette vil jeg takke de ansatte ved UiT, institutt for planlegging og lokalsamfunnsforskning for. Kombinasjonen av faglig tyngde og utvikling og menneskelig engasjement gjorde det morsommere å gjennomføre studiet enn det ellers ville ha vært. Nå ved veis ende føler jeg at jeg har fått med meg en unik gave fra alle involverte i kurset. Interessen for økologi og for hvordan vi skal leve godt på jorden har vært der lenge, og det var flott å kunne kombinere interessefeltene økologi og sted i denne studien. Tusen takk også til alle som har stilt opp for intervju, supplert meg med informasjon og ideer, gitt av sin tid og delt sine tanker. En ekstra takk til min veileder Nils Aarsæther som har kommet med verdifulle innspill og oppmuntring underveis. Jeg håper dette bare er begynnelsen på min utforskning av stedsutvikling

Skotbu, mitt sted 27.mai 2010

Kapittel 1

Innledning

Utgangspunktet for oppgaven er økologisk stedsutvikling. Jeg ønsker å undersøke nærmere hva en økologisk stedsutvikling er, hvordan kommuner og initiativtakere samhandler om en slik stedsutvikling og hvordan erfaringene så langt har vært.

Siden min erfaringsbakgrunn er fra finansiering er tema for oppgaven ikke valgt med utgangspunkt i eget sted, men snarere i min undring over hvorfor det har tatt så lang tid og vi fortsatt har så få økolandsbyer i Norge. Ettersom økolandsbyer fins i andre land, vil jeg nå forsøke å finne ut av situasjonen i Norge ved å gjøre en studie på to forsøk på å utvikle "økologiske steder" – i Hurdal og Sauherad kommune.

Det finnes, avhengig av hvordan man definerer dem, svært få, eller ingen økolandsbyer i Norge. Flere initiativtakere og grupper er i gang med en prosess, og mange opplever etter hva jeg har fått høre problemer i møte med kommunen som plan- og bygningsmyndighet når de skal utvikle sin økologiske landsby. Dette kan muligens ha å gjøre med at de "økologiske pionerene" har et annet språk enn kommunens planleggere og at begge parter derfor mislykkes i å finne et felles tankegods eller situasjonsforståelse.

Generelt sett ønsker de som går i gang med planer om en økolandsby, la oss kalle dem de økologiske aktivistene eller "økologene", å bosette seg med økotilpassete boliger i landlige omgivelser, skape sine egne arbeidsplasser, dyrke og spise lokal mat, de er ofte opptatt av kultur, spiritualitet, miljøvennlighet, barnevennlighet og ønsker på den måten å fremme en miljøvennlig og bærekraftig livsstil. Konseptet økolandsby appellerer, tror jeg, i stor grad til unge voksne med små barn, men mange av bevegelsens pionerer legger vekt på en aldersblanding hvis økolandsbyen skal bestå over tid.

Mange av de fraflyttingsrammede kommunene i landet har nettopp slike landlige fasiliteter som er etterspurt av "økologene". En vellykket match vil kunne bety bærekraftig utvikling i praksis, tilflytting og folkevekst, utnyttelse av

infrastruktur som finnes på stedet, næringsutvikling og fremming av en ny stedsidentitet,

Kommunene er på sin side pålagt av Plan og bygningsloven å fremme en ”..bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner” (PBL) – dermed skulle kommunene i utgangspunktet være positive til tilrettelegge for ”økologiske steder ”eller økolandsbyer

Forskning omkring folks valg av bosted tyder på at det ikke bare er åpenbare faktorer som tilgang til høvelig arbeid, men også faktorer som familievennlighet, sted, miljø og holdninger på stedet tillegges økende vekt. (nibr-notat konferanse lokalsamfunnsutvikling november 2009, www.regjeringen.no)

Hvordan skal så kommunene, i samarbeid med ”økologene” kunne skape attraktive og miljøvennlige lokalsamfunn?

Ved å planlegge, mobilisere, samarbeide og gjennomføre konkrete utviklingstiltak. Kommunen spiller en avgjørende rolle som aktør, men kan ikke utvikle et attraktive steder uten gjennom samarbeid med ildsjeler og lokale krefter i organisasjoner og næringsliv.

Hva er et bærekraftig sted?

I takt med den økende urbaniseringen verden over, har det vært mye fokus på den bærekraftige byen. Er det en motsetning i seg selv all den stund de fleste byer er avhengige av at omlandet normalt forsyner byen med energi og mat? Eller vil dagens byer kunne omdannes til å bli bærekraftige oaser med dramatisk redusert transportbehov og stor grad av selvforsyning? Omtrent halvparten av jordens kraftig voksende befolkning bor i urbane strøk, så i total påvirkning vil byenes økologiske fotavtrykk (1) telle mer. I byen er behovet for bilkjøring mindre, ettersom det finnes kollektivtransport, sykler og føtter, og flere kan dele på fasiliteter som grønne lunger, spise ute, bruke byens rom og beslaglegge

mindre areal til egen bolig. ¹Den rurale livsstilen har også i seg muligheten til både en bærekraftig og en ikke bærekraftig måte å leve på. En av de mest ressurskrevende variantene er den såkalte "suburbia" eller forstedene slik vi finner dem i USA . Tilsynelatende er dette en hybrid mellom by og land, men i virkeligheten baserer livet i de amerikanske forstedene seg på bilkjøring til og fra arbeid, bilkjøring til butikkene og til annet man måtte foreta seg utenfor hjemmet. Det er en levemåte så kravstor på fossilt brennstoff at den har blitt selve symbolet på den ikke-bærekraftig livsstil i bøker og filmer (End of Suburbia, Transition Handbook etc)

Som en kontrast til både den urbane og den sub-urbane varianten har vi distriktsbosettingen. I rurale strøk har man muligheten til å dyrke mat og generere fornybar energi fra enten bio-materiale , vann-,sol - eller vindkraft. Begge deler er arealkrevende. Sauherad, en av mine studiekommuner, skriver i forbindelse med Økoløft-satsningen at bærekraft er: energieffektivitet, redusert bilisme, bevaring av dyrka mark, bevaring av biologiske mangfold, miljøvennlig materiale, gode samfunn, forsvarlige økonomiske levekår og forsvarlig kommuneøkonomi.

I det videre vil jeg konsentrere meg om en bærekraftig utvikling i rurale områder,

¹ Et **økologisk fotavtrykk** er en metafor som gir et tall for hvor mye produktivt jord- og vannareal som kreves for å produsere ressursene vi trenger for å opprettholde vår levestandard og for å absorbere våre utslipp. Uttrykket ble først brukt av den [kanadiske](#) professoren William Rees i 1992.

Lokal kontekst

Hurdal

Hurdal ligger sentralt på Østlandet mellom Eidsvoll og Jevnaker. Det er ca. 1 time til Oslo med bil og ca. 35 min til Gardermoen. Bygda har en befolkning som har ligget nokså jevnt rundt 2600 de siste årene og betegner seg som Østlandets perle, den grønne, blå og hvite bygda

Slik beskriver Hurdal kommune selv stedet:

“Et sted å satse på, enten som innbygger, næringsaktør eller turist!

Hurdal har vært, og er fortsatt sterkt knyttet til skogen. Den har gitt arbeid til mange, men i dag assosierer vel de fleste skogen med friluftsliv....et velbenyttet rekreasjonsområde både vinter og sommer for mange tilreisende fra fjernt og nær. Vi kan friste med alpenser, hoppbakker og skiløyper om vinteren, samt flotte bademuligheter og vannaktiviteter om sommeren.

Unike rekreasjonsmuligheter kombinert med sentral plassering, gjør Hurdal til en flott kommune å feriere eller bosette seg i. Den ligger nært inntil, men samtidig skjermet fra den sterke fortettingen rundt hovedflyplassen på Gardermoen. Dette er kommunens store styrke, og gjør Hurdal til en litt annerledes bygd å bo i.” (kommunens hjemmeside 13/2 2010)

Hurdal beskrives som et levende bygdesamfunn. Her finnes folkehøyskole, kultur- og musikkskole, leirskole, bibliotek, kafè, hoteller, badeplasser, båtplasser, skianlegg, hoppbakke, naturstier, campingplass, idrettsanlegg, butikker, husflid og småindustri.

I kommuneplanen 2009-2024 er det pekt ut fem satsningsområder, nemlig

- Hurdal som god bokommune
- Hurdal som god oppvekst-og kulturkommune
- Hurdal som god næringskommune

- Hurdal som god opplevelses- og aktivitetskommune

Som gjennomgående satsningsområde har Hurdal valgt å være god miljøkommune. Som gjennomgående strategiske tiltak er foreslått kommunikasjon, infrastruktur samt markedsføring.

Gjøding gård, der Hurdalsjøen Økologiske Landsby ligger, tidligere Hurdal Prestegård, er på ca.700 dekar. Av disse er 400 dekar skog og 180 dyrket mark. Som navnet antyder ligger gården ved Hurdalssjøen, noen kilometer sør for kommunesenteret ved Torget.

Eiendommen ligger (I følge beskrivelsen I reguleringsplanen 2006) solvendt mot sydvest, med grense til- og utsikt over Hurdalssjøen. Den dyrkede marken består av lettdyrket siltjord og noe leirjord. Resten er skog og beiteareal. Eiendommen strekker seg fra toppen av en liten åskam og ned til sjøen. Området øverst på åskammen er regulert til boligbygging for ca. 45 boliger. Nedenfor ligger fremtidige beitearealer, som strekker seg ned til den dyrkede marken og gårdstunet. Videre går jordene ned til Hurdalssjøen ved Meieriodden, som er en fint opparbeidet badeplass.

Sauherad

Sauherad kommune befinner seg i Midt-Telemark og har 4300 innbyggere. Disse er fordelt på 5 mindre tettsteder: Hjuksebø, Nordagutu, Akkerhaugen, Gvarv og Hørte. Kommunen omtaler seg selv som annerledes og på kommunens hjemmeside heter det Sauherad – et sant eventyr.

Sauherad har sammen med 50 andre kommuner blitt plukket ut som pilotkommune i det nasjonale prosjektet "økoloft i kommuner" Prosjektet er en sentral satsning fra Landbruks og Matdepartementet der de utfordrer til å øke bruken av økologiske varer i kommunen. Dette omfatter foruten at mest mulig av maten skal være økologisk også livskvalitetsaspekter, Lokal Agenda 21 og en økologiske stedsutviklingsstrategi.

Videre skriver kommunen i sitt planprogram at den har en "bevisst holdning til miljøutfordringene i det moderne samfunn og kommunens ansvar for å integrere miljøperspektivet i all kommunal planlegging". Kommunen har i 2007 fattet

vedtak om at "det arbeides for at Sauherad kan bli en pilotkommune innen økologisk utvikling og profilering som attraktiv livskraftig bokommune" (Gaia Arkitekter, mulighetsanalyse 2009)

Kommunen omtaler sin uttalte "økologiske stedsutviklingsstrategi" på følgende måte:

"Føremålet med økologisk utviklingsstrategi er tredelt:

- auka attraksjonskraft for kommunen, for å få auka tilflytting
- fornya innsats for berekraftig utvikling
- skape ei heilheitleg ramme for prioritering av prosjekt og tiltak

Den økologiske stedsutviklingsstrategien skal ivareta ein heilhet, og er tufta på mål om økologisk, økonomisk og sosiokulturell berekraft. Økologisk utvikling handlar om å etablere små stabile kretsløp med nærheit mellom forbruk og produksjon, og redusere forbruket av ikkje fornybare ressursar" (økologisk stadsviklingsstrategi for Sauherad, vedlegg til Gaia- Oslo 2009). Sauherad kommune ser den økologiske satsingen som sentral i den totale stedsutviklingsstrategien. Viktige faktorer for kommunens miljøpolitikk er redusert energiforbruk, og ettersom utslipp fra transport står for det største bidraget er behovet for transport sentralt, samt vern av matjord. Grønn fortetting er en ønskelig utvikling.

Sauherad har ønsket et økolandsbyinitiativ velkommen i flere år og flere lokaliteter har blitt foreslått. Den gjeldende planen er tenkt lokalisert på gården Bergan. Gården er på 145 daa og avgrenses i nord av kommunal vei og av jernbanetrasè i syd. Gården ligger i en sydvendt helling. Gvarv sentrum ligger 2,5 km, en halv times gange eller en 4 minutters kjøretur unna. Gvarv er nærmeste tettsted og har butikk, post, frisør og legesenter. Skole finnes i tilsvarende avstand. På Bergan ønsker man å bygge en økolandsby med 20-30 husstander. Bygging og dyrking skjer etter permakulturprinsipper,² med naturlige kretsløp

² Permakultur er et planleggings/designverktøy som ble utviklet av to australiere Bill Mollison og David Holmgren på 70-tallet. Designmetoden går ut

som forbilder, vekt på det sosiale samspillet og matproduksjon. I dag er ca 70 daa fulldyrka jord, 60 daa er skog og de resterende beite og uproduktiv jord.

Problemstilling

Formålet med oppgavene er å finne ut hvordan initiativtakere til norske økolandsbyprosjekter går fram for å realisere sine visjoner i møte med kommunen, og hvordan økolandsbyen passer inn i kommunens ønsker om en bærekraftig stedsutvikling.

Kapittel 2

Teoretiske perspektiver

I dette kapittelet vil jeg ta utgangspunkt i de to interessene/aktørgruppene som møtes gjennom forsøk på å realisere et økolandsbyprosjekt i en bestemt kommune. Det betyr at grunnlaget for henholdsvis økologibevegelsen og kommunesektor må gjøres tydelig, i utgangspunktet hver for seg. Deretter vil jeg vise hvordan vi kan tenke inn Lokal Agenda 21 som et politisk initiert rammeverk for å forstå et møte mellom økobevegelse og kommune, og hvordan en kan forstå sted som nedslagsfelt. For å gripe samhandlingen som foregår, vil jeg ta utgangspunkt i planleggingsteori som åpner for å se spenninger og interessemotsetninger, men som også viser hvordan motsetninger kan bearbeides gjennom kommunikative prosesser.

Kort om økologibevegelsen

Økologibevegelsen, som økolandsbyprosjekter er en del av, er mangefasettert og variert, og har mange røtter. Det blir for omfattende å her gå i dybden på hvilke milepæler som formet den internasjonale så vel som norske økologibevegelsen, men det er klart at bevisstheten om at jordens ressurser er begrensede og at den

på å gjøre grundige observasjoner og bygge opp økosystemer etter modell av naturen. Hvert element bør oppfylle flere funksjoner og hver funksjon være dekket av flere elementer. Herfra kommer ideen om en soneinndeling der de mest arbeidsintensive dyrkingen foregår nærmest hjemmet

økonomiske veksten og konsumet ikke kan fortsette, økte utover på 70-tallet og selv om 80-tallet ofte blir fremstilt som en egoistisk jappe-pause fra idealismen som rådet i tiåret før, så var det i 1987 at den såkalte Bruntlandrapporten kom med sin hyppig siterte definisjon av hva bærekraftig utvikling er : "Sustainable development: development that meets the need of the present without compromising the ability of future generations to meet their own" (World Commission for Environment and Development 1987)

I 1992 arrangerte FN Earth Summit i Rio. Det var ut fra denne konferansen Lokal Agenda 21 kom ut, mer om dette under.

Økolandsbybevegelsen

Målet med en økolandsby er et godt sosio-kulturelt miljø med en lite ressurskrevende livsstil. En økolandsby skal være bærekraftig økologisk, økonomisk og sosialt.

Økologi: Minst mulig økologisk fotavtrykk. Redusere ressursbruk når det gjelder vann, energi, materialer, mat og varer, minske transportbehov, minske forurensing og avfall og rense avløp lokalt, skape sunne hus med gode materialer.

Økonomi: Minske kostnader og avhengighet av pengeøkonomien, og skape lokal stedbunden næring. Øke lokal produksjon av mat og tjenester. Gi mulighet til egeninnsats og byttehandel lokalt. Minske utgifter til mat, energi, transport gjennom å minske behov.

Sosialt: skape trygge rammer for et godt sosialt fellesskap. Lage gode private hjem, som har kontakt til et større fellesskap med steder for felles aktiviteter. (Gaia-Oslo 2009).

Hvor langt tilbake økolandsbybevegelsen går kommer an på hvordan man avgrensner begrepet. Fortsatt bor omtrent halvparten av verdens befolkning i landsbyer som i stor grad er selvforsynt med mat, som skaffer seg energi uten tilkobling til stømnnett og som deltar i et lokalt fellesskap, men en rimelig avgrensning av hva en økolandsby er synes å være en bevisst tilslutning til

økolandsbyen (Hille og Aldema 2003).

Allerede tidlig på 1800-tallet oppsto det forsøkssamfunn som en motreaksjon på urban sosial elendighet og før den tid hadde man også sett bosettinger som ville leve på en annen måte enn folk flest, men da stort sett basert på teologiske retninger (Hille og Aldema 2003). Fra Storbritannia kommer også en bosettingsform med noe felles tankegodt som økolandsbyen, nemlig Hagebyen. Den første hagebyen Letchworth, ble påbegynt i 1903 (Hille og Aldema 2003) og hagebybevegelsen har fått fotfesteste også i Norge, men har gjennom et fokus på det estetiske ved "hagen" ikke så mye til felles med de initiativene til økolandsbyer vi nå ser. Et annet utspring er de såkalte Camphill-landsbyene inspirert av Rudolf Steiner, og Ashrams inspirert av Mahatma Gandhis filosofi om ikkevold og et materielt enkelt liv. Som begrep oppsto økolandsbyen først på 70-tallet

Robert Gilman, en av tenkerne bak etableringen av GEN (Global Ecovillage Network), definerte i 1991 økolandsby på denne måten:

Human scale, det vil si en størrelse basert på menneskers sosiale kapasitet. Man skal kunne kjenne folk og være med å påvirke beslutninger samtidig som det skal være tilstrekkelig mangfold. 100-500 mennesker har vært foreslått som ideelt (Norbeck 2004).

Full-featured settlement, det vil si innbefatter alle element i dagliglivet som bolig, jobb, butikk, skole. Økolandsbyen skal ikke bare være et sted man sover, men det betyr heller ikke at man forventer å være selvberget og uavhengig av verden omkring.

In which human activities are harmlessly integrated into the natural world, det vil si at menneskene tar hensyn også til andre livsformer og har sitt økologiske fotavtrykk i tankene når de innretter seg.

In a way that is supportive of healthy human development, det vil si mentale, fysiske, emosjonelle og spirituelle aspekter av helse for den enkelte og for landsbyen som sådan.

Can successfully continue into the indefinite future, det vil si bærekraft – ingen ressursmessige knappheter å ta hensyn til, på samme måte som et lukket

kretsløp kan fortsette uten ekstern input i overskuelig tid.

Multiple centres of initiative (lagt til senere) som betyr at det er mer enn en initiativtaker og dermed et bredere eierskap og mer preg av grasrotbevegelse.

(wikipedia og Norbeck 2004)

I Hurdal har de tatt utgangspunkt i grunnleggende prinsipper fra Global Ecovillage Network og tilpasset dem:

1. Et økosamfunn er en bæredyktig bosetning, enten i by eller landlige omgivelser, hvor alle deler av tilværelsen er med. Den integrerer menneskelig aktivitet i det naturlige miljø på minst mulig skadelig måte, og medvirker til en sunn utvikling som kan fortsette til ubestemt tid. Økosamfunn respekterer og bevarer kretsløpene i jord, vann, ild og luft på alle nivåer både i naturen og i mennesket. De omfatter alle aspekter ved tilværelsen: fysiske strukturer, infrastruktur, sosiale strukturer og kultur.
2. Å respektere jordelementet og de fysiske strukturer, betyr blant annet, å tilstrebe en bioregional, lokal, økologisk matproduksjon., å bygge med mest mulige naturlige, giftfrie materialer, å bygge etter livssyklusanalyser, resirkulere avfall. å ta ansvar for gjenopprettingen av naturen.
3. Å respektere vannelementet og infrastrukturen, betyr blant annet, å behandle alt vann og utslipp med omhu, å utvikle integrerte, vedvarende energisystemer, optimalisere transport i forhold til energibruk og forurensning, å styrke kommunikasjonsnett.
4. Å respektere ilden, eller de sosiale strukturer, betyr blant annet, å skape en lokal beslutningsstruktur hvor alle i landsbyen har en innflytelse på beslutninger som berører dem, å tilstrebe en bærekraftig, grønn økonomi, å legge vekt på forebyggende og helhetlig helse, å sørge for at en verdibasert undervisning og innsikt skal utvikles.
5. Å respektere luftetelementet, eller det som har å gjøre med åndelig søken og kultur, vil blant annet si, å verdsette kreativitet, kunst, personlig og åndelig utvikling, å skape årstidsfester, gode tradisjoner og kulturell mangfoldighet hvor mennesket kan manifestere sin forbundethet med medmennesker og naturen. å

arbeide for et nytt helhetlig verdensbilde, å delta i prosessen for utvikling av fred, kjærlighet og global bevissthet.

6. I videre forstand handler økosamfunnsvisjonen om å utvikle positive nabolag og utviklingsfellesskap med en økologisk forankring i eksisterende bygder, byer eller bydeler. Å etablere økologiske landsbyer handler dermed om å virkeliggjøre de idealene som ble uttrykt i Lokal Agenda 21 vedtatt på FN's konferanse om miljø og utvikling i Rio de Janeiro i 1992.

I følge GEN er det pr. 2008 etablert 138 økolandsbyer i europa, 110 i nordamerika, 58 i latinamerika, 52 i asia/oceania og 21 i afrika/midtøsten.

I våre naboland Sverige og Danmark har det etablert 20 + landsbyer mens det i Norge egentlig ikke er etablert en eneste en. Vi har i Norge 5 Camphill-landsbyer som alle har en eller flere av "kjennetegnene" økologisk hagebruk og landbruk, økologiske byggeteknikker, et arbeids og delvis bo-fellesskap, men som springer ut fra en egen tradisjon, nemlig Rudolf Steiners ideer om pedagogikk. Disse Camphill-landsbyene er organisert og finansiert med utgangspunkt i de psykisk utviklingshemmede som bor der, og skiller seg derfor noe fra den øvrige økolandsbybevegelsen. Hvorfor det har tatt så lang tid å få etablert en økolandsby i Norge er et interessant spørsmål, som dessverre ikke lar seg besvare i denne oppgaven, men nå i 2010 er det flere økolandsbyer på tegnebrettet fra Lofoten i nord til Bergen i vest.

Kommunens rolle i bærekraftig utvikling

Kommunesektoren i Norge er, i motsetning til økolandsbybevegelsen, stor: 400 000 medarbeidere og 250 milliarder kroner i totale utgifter (2005-tall) Hva kommunene gjør vil derfor ha stor betydning for hvorvidt landet som helhet beveger seg i bærekraftig retning eller ikke.

Det har vært tatt en rekke sentrale initiativer i nyere tid for å stimulere til lokalsamfunnsutvikling -mange av dem i bærekraftig retning:

Småsamfunnssatsningen, Livskraftige kommuner, Grønne energikommuner,

Helse i plan, Partnerskap for folkehelse, Kommunehelseprofiler, Lavterskel fysisk aktivitet gjennom frivillige organisasjoner, Mangfoldsåret, SIVAS Næringshageprogram, Kommunen som førstelinjetjeneste i småskala næringsvirksomhet, Kultur og næring, Frivillighetsentraler, Stifinnerprogrammet, Stedsutvikling, Tettstedsprogrammet, Kvalitetskommuner, Bolyst og engasjement i Småbyer og tettsteder (www.regjeringen.no)

Plan og bygningsloven pålegger alle norske kommuner å sørge for bærekraftig utvikling. Bærekraftig utvikling har siden lanseringen blitt et relativt forslitt begrep som ikke er enkelt å operasjonalisere, for hva betyr det helt konkret at vi skal møte våre behov uten å kompromisse våre etterkommeres? Hva hver kommune legger i begrepet bærekraft vil variere, men det er ikke lenger mulig å reservere den bærekraftige utviklingen til festtaler. Mye har skjedd siden Miljøverndepartementet ble opprettet i 1972. Ikke minst har Lokal Agenda 21 desentralisert ansvaret for den bærekraftige utviklingen fra overnasjonalt og nasjonalt hold til å hvile på grasrota og lokalsamfunnene.

LA21-dokumentet stammer fra FNs toppmøte i Rio i 1992 og er et omfattende dokument der statene forplikter seg på kommunenes vegne til å "gå inn i en dialog med innbyggerne, lokale organisasjoner og næringslivet for å utvikle egne handlingsplaner for bærekraftig utvikling" (Nyseth og Aarsæther 2002)

For å følge intensjonen i LA21 skal altså kommunene invitere innbyggerne til dialog, man skal sammen utvikle handlingsplaner og tiltak og sørge for at de blir gjennomført samt utveksle erfaringer i en global prosess. Det man fra FN-møtets side ønsket å oppnå var et grasrotengasjement. Tanken var å bygge på lokale forutsetninger og engasjement og skape lokale løsninger på globale problem.

Da LA21 ble lansert i Norge hadde man allerede fra 1989 hatt MIK, miljøvern i kommunene. MIK gikk ut på at ca 100 kommuner fikk overført midler fra staten for å engasjere miljøvernkonsulenter som satte en miljøpolitisk dagsorden på kartet i mange kommuner. Mens MIK var et tyngre administrativt og faglig opplegg, var LA21 et "lett" opplegg for dialog og involvering av folket i kommunesamfunnene (Nyseth og Aarsæther 2002)

LA21 handler om å ta i bruk sivilsamfunn og deliberativt demokrati. Det handler i stor grad om endring og det krever etiske diskurser, tilgang på relevant informasjon og kunnskapsutvikling. Det er altså ikke nok bare å delta, men det må finnes rom hvor styresmakter og innbyggere kan møtes for å komme fram til en felles løsning. LA21 er dermed et svært aktuelt virkemiddel for å bygge bro mellom økolandsbyprosjekt og den kommunale praksisen, men den politiske og administrative oppbackingen av LA21 avtok ved hundreårsskiftet og i dag eksisterer det ikke lenger noe statlig eller kommunalt sektor-engasjement for å fremme LA21 ute i kommunene.

Men uavhengig av dette har også som følge av "New Public Management" ideologien, er den hierarkiske strukturen kommunene en gang var preget av, blitt myknet opp. Man har sett en tendens til større innslag av "governance" eller nettverksstyring med mange aktører (Barstad og Wang i Jacobsen 2006) Norske kommuner har dessuten ansvar som går utover etablerte tjenesteområder, noe som også borger for økt samarbeid mellom grupper både innad i kommunen og i samfunnet for øvrig.

Den samfunnsaktive kommunen spiller på lag med og utnytter lokalsamfunnets ressurser, men i et slikt samspill med innbyggere, organisasjoner og næringsliv kan kommunen ha mange roller, ikke bare som støttespiller, tilrettelegger eller partner, men også motstander, barriere eller passiv tilskuer:

Roller for kommunen som samfunnsaktør	eksempler
Motstander – kommunen motarbeider direkte eller indirekte initiativ	Forslag avvises fordi de ikke passer inn i kommunens arbeidsopplegg eller proritinger
Utilgjengelig – kommunen henviser til andre offentlige aktører	Innbyggere henvises til direkte kontakt med fylkesmannen, fylkeskommunen osv.
Barriere – kommunen opptrer problemorientert, ovenfra og ned og er lite fleksibel	Kommunen er lite fleksibel i å tilpasse praktiseringen av regelverk
Tilskuer – velger å ikke engasjere seg	
Støttespiller –kommunen gir muntlig støtte og ros uten å bidra med ressurser eller kompetanse	Oppmuntring og gode ord fra for eksempel ordfører eller rådmann
Tilrettelegger – døråpner, sponsor,aktiv medspiller. Bidrar til at prosesser ikke stopper opp	Bidrar til at innbyggere, næringsliv, frivillige organisasjoner eller samarbeidsprosjekter mellom disse får nødvendig start- og drahjelp for å realisere sine prosjekter. Hovedansvaret for gjennomføringen ligger ikke i kommunen
Partner – en aktiv samarbeidspartner gjennom avtalefestet samarbeid	Inngår partnerskap med for eksempel Veivesenet, eiendomsutviklere etc.
Initiator – kommunen tar initiativ til samarbeidsprosesser eller samordning med andre samarbeidsaktører	Kommunen tar ansvar for oppstart av et prosjekt eller en prosess. Hvem som tar hovedansvar for videreføring avklares i prosessen

Koordinator –kommunen tar hovedansvar for regi og prosess	Kommunen koordinerer arbeidst og sørger for at aktiviteten eller tiltaket blir gjennomført
---	--

(Barstad og Wang i Jakobsen 2006)

Barstad og Wang mener videre at kommunenes plan og styringssystemer bare i begrenset grad fanger opp kommunenes rolle som samfunnsutvikler og at de vanligste perspektivene som kommuneøkonomi, medarbeidere, læring og fornyelse og brukere bør suppleres med perspektivene lokaldemokrati, natur og miljø, sosial og kultur (livskvalitet, folkehelse, identitet) og lokaløkonomi (lokal økonomisk verdiskaping og sysselsetting i lokalsamfunnet, entreprenørskap og næringsutvikling) (Jakobsen 2006)

Et gjennomgående perspektiv og en helhetlig tenkning må sies å være en forutsetning for arbeidet for en mer bærekraftig utvikling

Sted

Utgangspunktet for oppgaven er sted og stedsutvikling. Jeg tar her utgangspunkt i geografen Agnew sin definisjon fra 1987 (Agnew 1987 referert i Nyseth og Granås.) nemlig: place as location, a sense of place og place as locale.

Place as location – stedet beskrives ved hjelp av objektive karakteristika og oppfattes som gitt og karakterisert i form av demografi, økonomiske og materielle forutsetninger eller geografisk beliggenhet. Dette har vært den dominerende tankegangen innen case-orientert regionsforskning lenge (Gunnerud Berg 2004) og har fokus på de rammene det sosiale og økonomiske livet på et sted foregår innenfor. Stedet vurderes ut fra de forutsetninger de har, plassering i forhold til infrastruktur, råvarer og arbeidskraft.

A sense of place – dreier seg om subjektiv opplevelse, identitet, erfaring og følelser knyttet til stedet. Tradisjonen legger vekt på den subjektive opplevelsen av sted, altså basert på aktørperspektivet. Et abstrakt rom blir et sted når noen

forbinder noe med det. Man benytter seg av fortolkende metoder og de ytre gitte faktorene regnes ikke som tilstrekkelig til å kunne si hvorvidt de oppfattes som potensial eller ei. Det er med andre ord ikke (alene) de stedlige ytre ressursene – location, som avgjør. Retningen vektlegger både et fenomenologisk perspektiv og et eksistensielt perspektiv. Stedstilhørighet er et viktig premiss i vår identitetsoppbygging og et viktig utgangspunkt for hvordan vi orienterer oss i verden (Gunnerud Berg 2004)

Place as locale – dreier seg om sted som sosial kontekst. Sted er noe som skapes og gjenskapes av menneskelig praksis . Sted forstås som arena for samhandling. Locale ser sted som en møteplass der menneskers hverdagshandlinger krysser i tid og rom. Locale-tilnærmingen vektlegger intersubjektiviteten , samhandlingen og stuktorene som både muliggjør og begrenser hvilke handlinger som er mulige. Steder er i stadig endring som følge av menneskelige praksiser som stadig forandrer seg, samtidig som praksisen påvirkes av de fysiske og institusjonelle strukturene.

Et integrert stedsbegrep består av alle tre inngangene – det er ingen grunn til å velge mellom dem, og de henger som regel tett sammen, ettersom endringer i fysiske og materielle faktorer (location) også gjør noe med hvordan stedet oppleves (sense of place) og hva som foregår og hvem som agerer på stedet (locale)

Stedsutvikling er et tverrfaglig felt fordi den både har en materiell og romlig dimensjon, den har en identitets- og meningsdimensjon, den har en symbolsk dimensjon, en økonomisk dimensjon og en styringsdimensjon. (Nyseth og Granås 2007) Utbygging omreguleringer eller landskapsendringer griper ikke bare inn i den fysiske hverdagen, de påvirker også vår opplevelse av sted og endrer også vår arena for samhandling.

Likedan vil endrete vilkår for samhandling – som når prisene på arbeidskraft på det globale markedet gjør det umulig å drive norske produksjonsbedrifter lønnsomt, påvirke den fysiske strukturen på stedet. Tomme fabrikkbygninger er et håndfast uttrykk for den abstrakte globaliseringens virkninger.

Men folk som bor på steder som utsettes er ikke bare utsatt for påvirkning, de påvirker også, og har en aktiv rolle i eget liv. Denne aktive rollen utspiller seg på et geografisk sted, og fortsatt er det slik at selv om vi har muligheten til å finne et samfunn av likesinnede i cyberspace, så er fortsatt det meste av samhandling lokal. I forhold til økolandsby er det rimelig å anta at det er globale endringer som utløser ønske om et sted der en alternativ levemåte kan praktiseres. Selv om initiativet til dels har vært lokalt, har ikke utgangspunktet vært et konkret sted. Det fysiske stedet blir heller valgt der det er mulig å realisere økolandsbymodellen og motivasjonen har sin bakgrunn i reaksjon mot globale produksjons- og konsumpsjonsmønstre.

Organisering og frivillig demokratisk arbeid

Det frivillige Norge, som økologi- og økolandsby-bevegelsen etter min vurdering er en del av, er i sterk endring. Denne endringen må, som samfunnsendring mest, sees i sammenheng med den tiltagende globaliseringen. Det tradisjonelle organisasjonssamfunnet var bygget rundt en desentralisert organisasjonsmodell med lokalaget i grenda som laveste nivå (Wollebæk og Selle 2002) Det enkelte individ har hatt begrenset mulighet til å påvirke politikk og forvaltning . Individuelle interesser har derfor blitt aggregert gjennom tilpassede organisasjonsformer, altså frivillige organisasjoner. Dette ”mellomliggende” organisasjonsnivået har, ved siden av det formelle lokaldemokratiet, vært fomidlingsledd mellom individ og statsmakt. Den offentlige politikken som utformes i dette møtet danner grunnlag for statens regulering av organisasjonens interessefelt og påvirker individets handlingsrom. Men med New Public Management (NPM) og ny kommunikasjonsteknologi, hevder Wollebæk og Selle, blir behovet for aggregering mindre ettersom mer av kommunikasjonen skjer direkte mellom individ og statsmakt. Det er videre sannsynlig at fraflytting fra deler av distrikts-Norge, forbedret infrastruktur, og teknologiske endringer vil svekke den desentraliserte organisasjonsmodellen. Lokallagene kan komme til å dekke flere kommuner, samtidig som teknologi gjør at smale interesser kan bli ”brede nok” ved at man samler tropper over et spredt geografisk område. Dette, mener Wollebæk og Selle (2002), kan styrke både

sentralisering og spesialisering av organisasjonssamfunnet. Dette peker også i retning av mindre vekt på lokalitet i organisasjonssamfunnet. Vi kan altså operere i samme rom (space) uten å være på samme sted (locale) (Giddens 1990 referert i Wollebæk og Selle 2002 s. 40). Som motvekt til denne globale orienteringen finner vi samtidig en større vektlegging av det lokale. Det er altså strømninger som går begge veier og som begge forholder seg til globaliseringen. Organisasjonene – den tredje sektor, endrer seg med teknologidringer, men også med hva som skjer i de to andre samfunnssektorene politikk og næringsliv. Videre henger organisasjonsform og identitet sammen like mye som organisasjonsmål og identitet gjør det. "Her-og-nå" organisasjonen eller markedsorganisasjonen er en organisasjonsform som stemmer godt overens med verdivurderingene til den yngre generasjonen (som vil utgjøre morgendagens organisasjonssamfunn) og det er en organisasjonsform som i liten grad bygger på lokal identitet. (Wollebæk og Selle 2002). Måten økolandsbyene organiserer seg på er som et nokså løst nettverk der man holder kontakt med hverandre gjennom internett og konferanser/studieturer/møter og utveksler erfaring og læring. Kreftene bruker man på å bygge opp den lokale organisasjonen, økolandsbyen og ikke på å bygge bevegelsen som sådan. Nedslagsfeltet for økolandsbybevegelsen er heller ikke avgrenset til det geografisk nære. Rekruttering skjer via de samme nettverkene og tilflyttere kommer fra så vel Sverige som Nederland og ikke primært omlandet.

Kommunikativ planleggingsteori

Vi kan si med Lillevoll (2008) at Byråkratiet domineres av formålsrasjonalitet og oppfatninger om det objektive sted. Livsverdenen derimot, der økolandsbyen konstrueres, domineres av kommunikativ rasjonalitet, subjektivitet og intersubjektivt sted.

Kommunikativ planlegging handler om å fremme en kommunikativ rasjonalitet heller enn en instrumentell/formåls- rasjonalitet der penger og makt får dominere. Idealet er en rasjonell autentisk dialogisk prosess der alle involverte interessenter sammen produserer ny kunnskap heller enn kompromisser. Tanken er her at individene utvikler sin kunnskap og sine verdier i sosiale relasjoner. Kunnskapen er ikke objektivt gitt. Det kommunikative

planleggingsparadigmet er en samlebetegnelse på de forskjellige metodene og vinklingene som tar utgangspunkt i Habermas teorier om kommunikativ handling (Agger 2007). Agger mener at oppfatningen om at samfunnets styringsrelasjoner har blitt mer nettverkspregete og at det derfor har blitt viktigere å involvere flere aktører, binder de ulike retningene innen kommunikativ planlegging sammen. Ved bidrag fra de sentrale teoretikerne Judith Innes, David Booher og Patsy Healey setter Agger opp en sammenfatning av kriteriene for en kommunikativ prosess: (Agger 2007, s.7)

-Alle som er berørt av, eller har interesser i saken må få mulighet til å delta i prosessen

-Planleggingsprosessen drives av mål som er felles for alle deltakerne

-Planleggingsprosessen opprettholder engasjement hos deltakerne i og med at den innebærer ny læring og relasjonsbygging

-Dialogen skal være autentisk, dvs alle aktørene er ærlige og oppriktige representanter for legitime interesser

-Diversitet og gjensidighet, alle må få lik tilgang til informasjon og til å bli hørt

-Beslutninger på bakgrunn av konsensus

Jean Hillier har arbeidet videre med kommunikativ planlegging, og argumenterer for at planleggingsprosessen må gi rom også for uenighet og alternative strategier for å nå sine mål. I et pluralistisk og demokratisk samfunn må det finnes rom for konflikt og uenighet i interesser og verdier. Vi kan ikke utelukke antagonisme eller fiendtlighet sier Hillier (2002) men vi må forsøke å temme den og uttrykke uenigheten konstruktivt og sivilisert, som agonisme. Agonistiske rom anerkjenner maktulikheter som ikke kan rasjonaliseres på jakt etter konsensus. Spørsmålet er om kommunikative og agonistiske rom er gjensidig utelukkende eller om man kan gjøre rom for uenighet og antagonisme i et "moralsk deliberativt paradigme" (Hillier 2002 s.123). Aktørene kan bli enige om å være uenige, eller enes om det man kan og fortsatt opprettholde gjensidig respekt der

man ikke kan enes. Hillier hevder at aktører sannsynligvis vil nå konsensus dersom større deler av kjerne- og sekundærverdier overlapper eller sammenfaller:

”I suggest, therefore, that participants are likely to reach consensus if large areas of their core and secondary values overlap/are commensurate, but that incommensurability of both will lead to situations of bargaining within the formal process and tactics of informal direct action outside. In circumstances where core values are incommensurable but there is agreement between secondary values, agonistic deliberation or argument may take place” (Hillier 2002 s.125)

Hillier skriver også at det er trolig at de aktørene som mener de kan forbedre sitt utkomme ved å ta i bruk andre metoder (ulike former for makt) vil gjøre det istedenfor, eller parallelt med, kommunikative prosesser. Det betyr at heller ikke agonistiske demokratiske prosedyrer endrer de grunnleggende maktforholdene i samfunnet. I spørsmålet om planlegging og gjennomføring av økolandsbyen i et møte mellom økologer og kommunalt byråkrati, er det naturlig å forvente noe uenighet og konflikt, men spørsmålet er om ikke prosjektet har så store fordeler for begge ”parter” at de ser seg tjent med å oppnå enighet. Med en imøtekommende og lærende holdning fra begge sider av bordet ligger det godt til rette for en kommunikativ, assosiativ prosess, selv med en maktulikhet.

Et annet aspekt å ha i mente er de ulike rollene økolandsbyen og kommunen har. Riktignok kan en kommune opptre en utviklingsorganisasjon, men er uansett en serviceprodusent og forvaltningsorganisasjon. Økolandsbyen som type er en lite formalisert utviklingsorganisasjon. Litt forenklet kan tabellen under kaste lys over klassiske konfliktområder.

	Forvaltningsorganisasjonen	Utviklingsorganisasjonen
Organisering	byråkratisk	fleksibel
Arbeidsform	Regelstyring	Kreativ
Forskningens egenart	Nøytral	Verdiladet

Legitim kunnskap	Ekspertbasert	Dialogbasert
Forskningsrommet	Laboratoriene	Laboratoriene i samfunnet
samfunnsstrategi	Mestring og kontroll	Håndtere usikkerhet og uforutsigbarhet

Forskningsrådet , Trenger vi nye former for tverrfaglighet og samspill, 2006

Et tredje punkt å poengtere er at mulighet til medvirkning henger sammen med hvor mye medvirkning kommunene legger opp til, men også hvor mange aktører som er involvert. Er det få aktører og graden av medvirkning er høy, gir det gode muligheter til dialog og partnerskap.

Oppsummering

I forsøket på å realisere en økologlandsby møtes to aktørgrupper, kommunesektoren og økologibevegelsen. Gruppene kommer fra ulike hold. Økologibevegelsen er frivillighetsbasert og springer ut fra idealisme, et dyptfølt engasjement for å ta vare på jordas ressurser. Kommunens engasjement er byråkratisk, men kan også være politisk motivert, med en intellektuell erkjennelse av nødvendigheten av å endre utviklingen i en mer bærekraftig retning. De delvis ulike utgangspunktene kan skape konflikter i samhandlingen, men gjør det ikke nødvendigvis. Stedsteori og planleggingsteori kan bidra til å belyse de ulike aktørgruppens vektlegging og fokus i utviklingsprosessene. Etableringen av en økologlandsby er etableringen av et nytt sted og den stedsforståelsen som denne prosessen bygger på, er forskjellig fra et engasjement med utspring i det lokale. Det er ikke folk i Hurdal eller Sauherad som driver fram økologlandsbyprosjektene. Hvordan den internasjonale økologlandsbybevegelsen er organisert har betydning for utveksling av ideer og erfaringer og også for rekrutteringen til økologlandsbyen. Økologlandsbyen må som alle utbyggingsprosjekter gjennom det kommunale plan-apparatet og å se møtet og prosessene i lys av planleggingsteori er derfor viktig. De ulike teoretiske inngangene kan kaste lys over ulike aspekter av samarbeidet mellom aktørgruppene og vi kan se både konflikt og samarbeid i lys av disse.

Kapittel 3

Valg av metode

At indsamle er at give mening. At klassifisere det indsamlede kræver at indsamleren vælger et system at klasificere efter. Den orden der opstår er lokal, den viden som klassifikationen afgiver er i høj grad en viden som også angår dens klassifikator (ukjent)

Intervju

Jeg har valgt å gjennomføre studien som en kvalitativ undersøkelse. Siden jeg skal undersøke opplevelsene til de ulike involverte gruppene mener jeg at en kvalitativ undersøkelse tjener formålet bedre enn en kvantitativ. Formålet er mer å undersøke aspekter ved samspillet mellom økolandsbyen og kommunen, mindre å verifisere teori eller årsakssammenhenger. Jeg er altså på jakt etter oppfatninger og meninger og jeg tror at det da passer bedre med intervjuer enn både observasjon og post- eller nett-spørreundersøkelse.

Kvalitative metoder omfatter tekstanalyse, observasjon og intervju. Jeg vil konsentrere meg om dybdeintervjuet som metode. Metoden er mindre dataintensiv, men krever til gjengjeld større grad av fortolkning.

Valg av metode kommer an på hva man ønsker å undersøke og hvilke ressurser man har til rådighet, men er også et spørsmål om vitenskapssyn, et epistemologisk spørsmål. Forenklet sagt om man er ute etter å årsaksforklare eller forstå. Det kvalitative forskningsopplegget er mer egnet til å forklare, mens en gjennom et kvalitativt opplegg mer forsøker å forstå. Mange kvalitative forskere holder på at det er viktig å undersøke fenomener i kontekst, og at enhver kvantifisering vil innebære en forenkling, fokus på deler av et fenomen og at man uten kunnskap om konteksten står i fare for å miste viktig informasjon (<http://www.socialresearchmethods.net/kb/intrview.htm> sett 4/3) Man kan til og med trekke distinksjonen enda lenger og vise til at vi her snakker om ulike ontologiske forutsetninger – at kvalitative forskere sogar avviser ideen om en objektivt gitt og allmenn sannhet, men at vi alle opplever ulike varianter av den samme virkeligheten, og at forskeren også derfor vil prege forskningsarbeidet

ved å være et individ. Denne distinksjonen kan imidlertid trekkes for langt slik at forskningen overser forhold som ikke oppleves av informantene, men som kan være viktige faktorer

Valg av metode i en slik undersøkelse som jeg skal gjøre og i dette formatet er mer pragmatisk enn tydelig vitenskapsteoretisk fundert. Jeg ønsker å finne ut noe om en mangedimensjonell samspillsprosess – en eksplorerende problemstilling, og undersøkelsesutvalget er dessuten lite. Det er ikke mange økolandsbyer å velge blant i Norge, og de har heller ikke mange innbyggere.

I denne oppgaven legger jeg i hovedsak til grunn et konstruktivistisk kunnskapssyn, det vil si at kunnskap konstrueres i møte mellom meg og mitt forskningsobjekt. Jeg er som forsker (om jeg skal bruke denne betegnelsen om meg selv) er da medskaper av den virkeligheten jeg forsker på – ergo må jeg være min rolle bevisst og ikke påvirke intervjupersonenes formuleringer av sine opplevelser og erfaringer.

Diskursanalyse

Jeg vil undersøke økolandsbyen som mulig pilot i en bærekraftig lokal utvikling. Jeg vil i hovedsak forholde meg til to grupperinger: På den ene siden politisk ledelse og administrativt ansatte med ansvar for planarbeidet i de aktuelle kommunene, på den andre siden ledende aktører og fremtidige innbyggere i planlagte økolandsbyer. Selv om det ville være for vidt i denne sammenhengen å gå inn på en nærmere analyse av diskurser, vil det være interessant å forsøke å avdekke mulige økologi- diskurser som aktørene formulerer.

Økolandsbybevegelsen har vært preget av flere strømninger som vi var inne på i teorikapitlet, men den preges av en dyp-økologisk tilnærming der mennesket er en del av naturen, og Gaia-teorien som hevder at jorden er en organisme. Man har vært inspirert av urfolk og deres tradisjoner og ritualer og mytologi. Også språkbruk bærer preg av dette og for eksempel opererer Hurdalsjøen Økologiske Landsby med elementer som vann, ild og luft i sin beskrivelse av økolandsbyens levemåte.

Kommunen ville muligens ha valgt et annet språk for å beskrive de samme forholdene. Tilnærmingen til økologi-feltet fra kommunen sin side er mer praktisk og mindre preget av ideologi. Tradisjonelt har verne-og rensertiltak vært i fokus i kommunens miljøarbeid, og tilnærmingen har vært en forvalters, i forhold til dypøkologien en "grunnere økologi"

Sannsynligvis vil de to noe karikerte tilnærmingene over være komplimentære: økolandsbyen er en slags teststasjoner for storsamfunnet og et levevis de velger som har en helhetlig økologisk tilnærming, økologisk levevis som livsstil nærmest, mens kommunen på sin side har makt til å gjennomføre tiltak som har stor betydning for miljøet på stedet. Kommunens miljøpolitikk er på den ene siden snevrere, men må favne videre enn økolandsbyens mål, gjennom sitt totalansvar for vann, avløp og arealforvaltning.

Likevel vil det kunne oppstå problemer i møtet mellom disse diskursene, og særlig hvis bevisstheten omkring det faktum at man snakker ulikt språk ikke er så stor. Jeg syns derfor det er viktig å ha dette med som bakteppe i undersøkelsen og legger derfor vekt på å få informantens egen versjon i håp om å kunne gjøre en sammenlikning av de ulike "fortellingene".

Jeg mener at intervjuet er et undersøkelsesopplegg som tjener mitt formål bra. Ettersom dette er en prosess og et politisk tema tror jeg mine informanter er artikulerende omkring de faktorene jeg ønsker å ta rede på. Å utføre feltarbeidet som deltakende observasjon ville både være for tidkrevende og heller ikke nødvendigvis gi meg den informasjonen jeg er ute etter, for det er ikke økolandsbyen eller kommunens indre liv jeg er ute etter å avdekke, men samspillet mellom de to, visjoner og planer, som nødvendigvis må uttrykkes i ord og bilder.

Samfunnsendring kan sees på som en historisk prosess der enkeltindividet spiller en uvesentlig rolle, eller man kan se det som at hvert enkelt individs bidrag er det som utgjør endringen i samfunnet. Mine informanter i økolandsbyen er så visst individualister som er ute etter å gjøre en forskjell i verden, men det er ikke som individer de framstiller seg, men som deler av en bevegelse mot et samfunn preget av mer ansvarlighet, tilhørighet og kretsløp. Jeg

tar derfor fraspark i den metodologiske kollektivismen og velger å anse mine informanter som representanter for kollektivet.

Opplegg for gjennomføring av datainnsamling

Jeg er i studien interessert i å utforske hvordan begrepet økologisk utvikling forstås og implementeres både i kommunen og i økolandsbyen. Det er ikke noe poeng for meg å kvantifisere synspunktene her, det er bredden og nyansene i tilnærmingen som interesserer meg. Utvalget av personer er derfor ikke stort. Videre er det slik at det ikke er så mange mennesker involvert i den faktiske planleggingen og gjennomføringen, men at i den prosessen er det mennesker involvert med helt spesifikke roller og oppgaver. Det vil derfor heller ikke være mulig å gjøre et tilfeldig utvalg. Jeg trenger noen nøkkelinformanter for å finne svar på mine spørsmål.

Utvalg av steder

Jeg har interessert meg for økolandsbyer i lang tid, men finner det likevel vanskelig å holde noen fullstendig oversikt over feltet. Gjennom min arbeidsplass, som fra tid til annen får finansieringsforespørsler, har jeg kommet i kontakt med flere initiativer, men mange initiativer synes å stoppe opp et eller annet sted i prosessen uten at man helt får vite hvor og hvorfor.

Det finnes også en forening/stiftelse under utvikling NØF (Norske økosamfunns forening) som har til formål å være et samordnings- og serviceorgan for økosamfunns-initiativer. Her sitter jeg selv i styret, men jeg har likevel ingen metodisk ren utvelgelse av mine studiesteder.

Ser man bort fra Camphill-landsbyene som det finnes 5 av i Norge, er Hurdalsjøen det eneste initiativet som er i ferd med å bli realisert. Camphill-landsbyene velger jeg å se bort fra her, da de er tuftet på en annen plattform enn øko-landsbyene for øvrig. Selv om likheten er stor i det ytre som nevnt.

Hurdalsjøen var altså et mer eller mindre opplagt valg, mens Sauherad ble valgt på bakgrunn av kommunens engasjement for å tilrettelegge for en økolandsby. For meg var dette to innganger som var spesielt interessante: den (mer eller

mindre) etablerte økolandsbyen som har gjort seg mange erfaringer blant annet i møtet med kommunen, og kommunen som omfavner en økolandsby i sin spede begynnelse.

Utvalg av mennesker

Det at utvalget er lite og rollene klare gjør det også i praksis umulig å gjøre et tilfeldig utvalg av informanter og også å anonymisere personene i studien. Når en person i Hurdal uttaler seg om sitt planansvar er det ikke så vanskelig å resonnerer seg fram til hvem det må være selv om ingen navn er nevnt. Dette får selvsagt forskningsetiske implikasjoner – spesielt der konfliktfylt stoff eventuelt avdekkes.

Istedenfor å randomisere utvalget har jeg gått inn for å finne nøkkelinformanter som kan dekke de roller og funksjoner jeg må ha belyst for å kunne si noe om mine spørsmål. Plansjefen, ordføreren, og sentrale personer i økolandsbyen Økolandsbyen i Sauherad er ennå på tegneblokka og det er fortsatt bare et knippe mennesker der som har dedikert seg til prosjektet. Her har jeg snakket med primus motor og initiativtaker og mener at gruppen (på 3-4 personer) har målbåret sine synspunkter gjennom henne. Fra kommuneadministrasjonen har jeg snakket med kommunalsjefen.

I Hurdal er gruppen noe større, men også her er det en relativt liten kjerne

Før gjennomføring av studien har jeg laget en intervjuguide for så langt som mulig sikre meg at jeg får belyst de områdene jeg ser som sentrale. Samtidig er det et ideal at samtalen løper mest mulig fritt og at det også gis mulighet for at helt nye tematikker eller problemstillinger som jeg ikke har tenkt på dukker opp. Utfordringen blir å balansere den strukturen som trengs for å skaffe meg analyserbare data og en åpenhet for at temaene er andre enn de jeg på forhånd kunne tenke meg.

Jeg har i intervjuene benyttet meg av en diktafon. Tapene vil i etterkant av analysen bli slettet.

I utgangspunktet var min arbeidshypotese at økolandsbyer og kommuner nærmer seg begrepet økologisk/bærekraftig utvikling fra ulikt hold og med ulike

begreper og at det faktisk at de snakker "ulikt språk" ville føre til spenninger og at økolandsbyene opplevde kommunen som et hinder for gjennomføringen av en bærekraftig bosetting i praksis. Antakelsen var at kommunen ville se på økolandsbyen som et litt forstyrrende element og et mindre konstruktivt bidrag til hva kommunen ut fra Plan- og bygningsloven så som en bærekraftig lokal samfunnsutvikling.

Når jeg har valgt å se på kommuner som allerede har eller har planlagt en økolandsby må jeg likevel gå ut fra at motsetningene ikke har vært større enn at man har kunnet komme overens. Istedenfor å spørre noen som ikke har lyktes om hvorfor det ikke gikk, så velger jeg altså å se på steder som har lyktes (i allefall i første omgang) og heller utforske hvor det eventuelt har vært friksjon i samarbeidet mellom økolandsbyen og kommunen.

Jeg valgte derfor å spørre et mindre utvalg sentrale personer i hver kommune om hvorfor de har involvert seg i utviklingen av en økolandsby og om hvordan de vil beskrive den. Her kan det jo være at ulike leire legger vekt på ulike aspekter ved økolandsbyen. Både bærekraftig utvikling og økolandsby er vide begreper som kan romme mye, noe som av egen erfaring ofte kan gi inntrykk av større enighet enn det i virkeligheten er, fordi man legger ulik betydning i begrepene.

Dernest er jeg interessert i å høre de ulike versjonene av historikken, også her med tanke på hvor i prosessen problemer har oppstått og hvordan disse artet seg.

Fra kommunens hold er det interessant å høre om interessen for prosjektet har endret seg over tid ettersom det er blitt mer "stuereint" med økolandsbyer når instusjoner som Husbanken har involvert seg og miljøvennlige byggemetoder brer seg også utenfor økologenes indre kjerne. Representanter fra økolandsbyene selv sier de merker en mentalitetsendring og at stemningen har blitt mer positiv de siste årene.

Intervjuene har både en strukturert og en ustrukturert del for at jeg skal få svar på mine spørsmål, men også for at jeg skal åpne for informantenes egen opplevelse og synspunkter. I tillegg til intervjuene studerer jeg også relevante

dokumenter som reguleringsplaner, planprogram, foredrag, møtereferater og andre bakgrunnsdokumenter som er relevante for å få innsikt i samhandlingsprosessene i de to valgte kommunene.

Kapittel 4

Analyse av data

I dette kapittelet vil jeg presentere mine funn og analysere dem i lys av de teorier jeg tidligere har presentert. Jeg konsentrerer meg om initiativet/oppstarten, mottakelsen initiativet har fått i kommunen, prosessen fram til i dag og samhandling mellom økolandsbyens initiativtakere og kommunen. Ettersom jeg har gjort flest intervjuer og samlet mest materiale fra Hurdal vil jeg gjøre Hurdal til hovedcase. Det er også i Hurdal at prosessen har kommet lengst. Jeg synes likevel at det er interessant å presentere Sauherad som eget case, både på grunn av likheter og forskjeller.

Presentasjon av data:

Hurdal

Jeg har i Hurdal intervjuet to representanter fra Hurdal kommune og to representanter fra økolandsbyen. De redegjorde alle, i den grad de kjente til historikken, kort for utviklingsforløpet. Tre av de fire respondentene hadde fulgt prosjektet siden oppstarten. De presenterte historier som i liten grad avvek fra hverandre. I alle fall var det ikke motstridende opplysninger i noen av dem. Det kom også klart fram at det helt fra starten av hadde vært et tett og godt samarbeid mellom kommunen og økolandsbyen. Dette, mente både representanter fra kommunen og representanter fra økolandsbyen skyltes overlappende interesser. Et slikt tett samarbeid ble fra begge sider trukket fram som noe positivt, men er ingen selvfølge.

Initiativet til Hurdalssjøen økolandsby og mottakelse i kommunen

Det som nå er Hurdalssjøen Økologiske Landsby, har sitt utspring fra Stiftelsen Kilden som fra 1996 var en gruppe mennesker som søkte over hele Østlandsområdet etter et egnet sted for å etablere en økolandsby. Gruppen besto av etter hvert opp mot 200 mennesker som var inspirert av den internasjonale

økolandsbybevegelsen og hadde utspring i "alternativ-miljøet". Gruppen laget en visjon og jobbet internt med prosesser i gruppen samtidig som de lette etter et sted å realisere økolandsbyen. Man ønsket seg noe i rimelig nærhet til Oslo og flere forslag ble undersøkt og forkastet av ulike grunner. Hurdal var et av stedene som ble vurdert, men det var noe uenighet om hvorvidt dette var et egnet sted, og det endte med at en utbrytergruppe på 6 familier fra Kilden i 2001 stiftet Hurdalsjøen Økologiske Landsby BA, organisert som samvirkelag. Den resterende gruppen i Kilden fortsatte sitt søk, men over tid har den gått i oppløsning og restene består av stiftelsen Kilden som beskrevet over. Stiftelsen/foreningen forsøker fortsatt å sette økolandsby på temakartet gjennom å holde seminarer etc., men den huser ingen egen initiativer til økolandsby.

Hurdal kommune hadde allerede før gruppen fra Kilden dukket opp, tenkt en del rundt den gamle prestegården Gjøding og gjort seg noen tanker om at stedet burde kunne være "noe utover ordinær landbruksdrift". I tillegg til å forvalte jorda, hadde de tenkt at det ville vært fint med noe næring og kanskje noe sosialt, som en kirkestue, i tilknytning til gården.

Kommunen har også et ønske om å finne sin egen måte å utnytte "Gardermoen-effekten"³ og tenke utradisjonelt for å trekke folk og næringsliv til bygda. Dermed vakte planene som ble presentert for kommunen av Kilden-gruppen i 2001 en viss resonans. Til Kilden-gruppens fordel talte også at de allerede på et tidlig tidspunkt hadde knyttet til seg anerkjente fagfolk på områder som miljøvennlig arkitektur og bygging, vann og avløp og dermed ble kommunens representanter overbevist om at det fantes god faglig kompetanse knyttet tett opp til prosjektet. En intensjonsavtale mellom Hurdalsjøen økologiske landsby og Hurdal kommune ble inngått i 2002. Fra da av ble Gjøding forpaktet av Hurdalsjøen ØL og avtalen innebar at økolandsbyen kunne kjøpe eiendommen

³ Alle kommunene på øvre Romerike forventet og har til en viss grad opplevd en oppblomstring av næringsaktivitet og tilflytting som følge av plasseringen av hovedflyplassen på Gardermoen. Effekten har imidlertid latt vente på seg og merkes først nå i flere av de mindre kommunene – som Hurdal

trinnvis: først overtok de selve gårdstunet og så boligtonene ett etter ett ettersom utviklingen skred fram.

Hurdal kommune gikk inn for prosjektet, selv om det var noe uenighet i forhold til at det også var andre interessenter til jorda. Den gamle prestegården regnes til bygdas beste landbruksjord, som flere kunne tenke seg å få tilgang på. En av mine informanter fortalte at det var blitt ytres skepsis mot at bygdas beste jord skulle gå til en gruppe ikke-hurdølinger. Det ble dessuten også litt drøftinger i forhold til prisen. Den landbrukstaksten som opprinnelig ble lagt til grunn ble siden justert opp noe på bakgrunn av protester, men kommunen utviste stor fleksibilitet i forhold til at kjøpet av eiendommen har foregått og vil foregå i etapper. Dette grepet muliggjorde en gjennomførbar finansiering siden den gruppen som ved overtakelsen i 2004 utgjorde økolandsbyen var liten og måtte bære forpliktelsene på vegne av alle framtidige beboere. Ettersom det var kommunen som var grunneier, måtte kommunen avveie sine eierinteresser mot sine utviklingsinteresser her.

I reguleringsplanen for Hurdalsjøen Økologiske Landsby, vedtatt juni 2006 som en privat plan fremmet av Hurdalsjøen ØL BA, står det:

”Økolandsby representerer kanskje den mest interessante og komplette modellen for en bærekraftig utvikling. Utgangspunktet kan være en gård, eller et område med dyrkingsmuligheter. En økolandsby søker å bli en levende og pulserende enhet med en allsidighet blant folk, virksomheter og interesser. Her bør være rom for forskjellige grader av fellesskap, forskjellige boformer, familiesituasjoner, forskjellige typer virksomheter og arbeid” (reguleringsplan Hurdalsjøen ØL- Gjøding, 2006)

Prosjektet knyttes i reguleringsplanen opp mot rikspolitiske mål om gårdsdrift, lokal produksjon av matvarer, økologisk drift, integrering av bolig, kulturlandskap, virksomhet i tilknytning til gårdsmiljø. Hurdal kommune har et uttalt mål i kommuneplanen om å ”arbeide for et endret forbruksmønster som bidrar til redusert forbruk av råvarer og energi, minimalisert utslipp av miljøskadelige stoffer og reduserte avfallsmengder” (reguleringsplan 2006)

Videre heter det at det er et mål å redusere energibruken per kapita i kommunen og at andelen av energi fra fornybare kilder skal økes.

Prosesen så langt

Arbeidet med reguleringsplanen ble igangsatt av Hurdalsjøen ØL i 2002, i 2003 flyttet medlemmene inn og bygget sine midlertidige hus. I 2004 kjøpte de gården. Reguleringsplan for Hurdalsjøen ØL vedtas i 2006 av kommunen.

Fra Hurdalsjøen ØL og Hurdal kommune inngikk en intensjonsavtale i 2002, har det for en utenforstående ikke skjedd så mye, men det har, viser det seg i intervjuene, skjedd mye: På gårdstunet sto ved overtakelsen av selve tunet og landbrukseiendommen ett bolighus med innlagt vann. Hit flyttet to barnefamilier og to ungarer inn og delte på de få soverommene som var. Familiene fikk hvert sitt rom og ungarerne bodde på stua. Sommeren 2003 ble det bygget 4 halmhus og to holz100-hus (en type massivt trehus som består av sammenpluggede moduler uten spiker og ekstra isolasjon) Kommunen hadde gitt dispensasjon slik at det kunne bygges på gårdstunet. Forutsetningen var at boligene bare var midlertidige og planen var å flytte dem når første boligtun var klart for bygging. Beboerne i økolandsbyen valgte bevisst å prøve ulike byggeteknikker for å samle erfaring til den senere boligbyggingen. Etter hvert skulle det vise seg at noen av byggene hadde konstruksjonsfeil og mangler som gjorde at det blir lite aktuelt å flytte dem. Ettersom det i reguleringsplanen er lagt opp til næringsvirksomhet på tunet, kan noen av bygningene bli stående og brukes i næringsformål, mens andre vil bli revet. Den midlertidige bosituasjonen ble valgt fordi beboerne ønsket å befinne seg på gården for å bli kjent med stedet, kunne bruke mye tid på utvikling av stedet. Midlertidigheten var tenkt å være adskillig mye kortere enn de 7 årene det har blitt. Når det har tatt så lang tid skyldes det at det har vært et tidkrevende arbeidet å utarbeide reguleringsplan, bebyggelsesplaner, skaffe finansiering, avklare om det var bevaringsverdige kulturminner på stedet.

Medlemmer kommer til og faller fra i hele denne perioden. Gruppen har stor sett bestått av 10-20 voksne med tilhørende barn. Nye medlemmer blir tatt opp etter en seks måneders prøvetid og betaler en innskuddsandel samt en månedlig utgift som skal dekke fellesutgiftene. Ved mitt besøk er de 13 voksne medlemmer i

økolandsbyen, men i intervjuene kommer det fram at de har mange som "bare venter" på at husene skal bli klare til innflytting.

Situasjonen i skrivende stund er at Hurdalsjøen ØL har framforhandlet en avtale med Hamar og Omegn Boligbyggerlag om at disse står for oppføringen av de første 26 boligene på det første boligfeltet med planlagt byggestart 2010. Alle husene her blir et spesielt utviklet typehus kalt Shelter, som er basert på mest mulig miljøvennlig bygging og er modulbasert slik at boligen kan tilpasses individuelle behov. Løsningen leveres som ferdige hus (grunnarbeider inngår ikke) av et selskap som heter Aktivhus AS og som er grunnlagt av mennesker med tett tilknytning til økolandsbyen i Hurdal.

Likevel er denne løsningen et stykke fra hva mange av de forhenværende og nåværende økolandsbybeboerne opprinnelig så for seg, kan mine informanter fortelle. De foreløpige boligene som pr. i dag huser de ca 25 beboerne i Hurdalssjøen ØL er alle (med unntak av den bygningsmassen som sto på tunet fra før) selvbyggerprosjekter som med viten og vilje er basert på utprøving av metoder og løsninger – selvsagt også noen som ikke falt helt heldig ut.

Denne tilsynelatende voldsomme strømlinjeformingen har i følge mine informanter i økolandsbyen medført noe misnøye og at enkelte deltakere i prosjektet valgte å gå da det kom for en dag at dette ville bli løsningen på første byggetrinn. Likevel opplyser de intervjuete beboerne at det har vært et helt bevisst valg fra økolandsbyens side. Dels som følge av de blandete erfaringene de har med selvbygging, (tidkrevende, ofte feil som følge av manglende profesjonalitet) dels som følge av mangel på kapasitet og kompetanse til å forstå hele utbyggingen og dels som følge av behovet for å kunne gi potensielle boligkjøpere et prisanslag å forholde seg til. Selv om Hurdalsjøen ØL i følge egne utsagn har mange venner som sitter på gjerdet og venter på muligheten til å flytte inn, er det også nødvendig med en forpliktende rekruttering for å fylle husene i lia. I forbindelse med denne rekrutteringen kan det muligens være noe lettere å overbevise nye kjøpere med et prospekt som likner noe de har sett før, eller som en av informantene sa: "man må kommersialisere i en sånn grad at det blir et produkt"

Det kan noen av aktørene selvsagt være helt uenig i. Norbeck (2004) understreker farene knyttet til å hyre inn en profesjonell utvikler

”In my opinion residents should be extremely cautious when considering the services of a developer. The potential for residents to lose their influence over the process is great when a developer is involved”
(Norbeck 2004 s. 100)

I tilfellet Hurdalsjøen er det nok ikke like stor grunn til bekymring ettersom beboerne selv har vært involvert i utviklingen av typehusene. Jeg har riktignok ikke selv sett avtalen mellom økolandsbyen og utbygger

Selv om ingen av de jeg snakket med uttrykte noen skepsis til den løsningen som er valgt, kan man forestille seg at en ”pakkeløsning” vil være på kollisjonskurs med noen av Hurdalsjøen ØL sine opprinnelige idealer om en organisk tilpasning til omgivelsene. I tillegg har folk ulike behov for plass og de har ulik økonomisk situasjon. At det ikke er noe one-size-fits-all er alle jeg har snakket med innforstått med, men for det første er typehusene modulbasert og gir nettopp rom for å tilpasses ulike behov, og for det andre må ferdige bebyggelsesplaner leveres for å få en gunstig Husbankfinansiering godkjent, og ettersom ingen på dette tidspunktet vet hvem som skal bebo husene, kan man heller ikke gi disse mulighet til å designe sine egne hus.

Det økonomiske aspektet er en faktor i prosessen. Gode finansieringsordninger er en dyd av nødvendighet da den relativt lille kjernegruppen som utgjør økolandsbyen i dag ikke har mulighet til å ta på seg mer risiko enn de i dag har ved å bære kostnadene for eiendommen som er overdratt, oppføringen av egne midlertidige boliger og det første felleshuset/barnehagen. Husbanken er en sentral aktør det har vært viktig å få med på laget, og de stiller som nevnt over noen krav til godkjent bebyggelsesplan. Norbeck (2004) omtaler banken som en stille men viktig aktør. Basert på egen erfaring tror jeg mange økolandsbyprosjekter har strandet i spørsmålet om finansiering. Det blir videre et personlig spørsmål også, knyttet til det å velge økolandsbyen som boform.

I intervjuene snakket vi litt om dilemmaer rundt å stifte gjeld. Med stort boliglån og full jobb for å kunne betjene lånet, kan man tenke seg at friheten fort blir

begrenset. Hurdalsjøen ØL har som motto på sine hjemmesider ”et liv med tid til livet” og her kommer opp i konflikt, for jo høyere inntekt man har gjort seg avhengig av, jo mer må man nødvendigvis jobbe, kanskje velge jobber med lengre reisevei, og man kan raskt finne seg i en ikke-holdbar situasjon der ideen om ” a full-featured life” forblir en fjern drøm. De billigste boligene kommer i følge informant i Hurdalssjøen ØL, på ca 1,4 millioner for en boligflate på 70-80 kvm. Med tomt (andel i borettslag) til ca 500 000,-, kommer boligen på snaue to millioner. Dette gjør for mange at drømmen om å delta i økolandsbyen brister fordi de rett og slett ikke har stilt seg i en inntektsmessig situasjon som tillater en slik investering. På den annen side viser Norbeck (2004) til at i de svenske økolandsbyene hun har studert, er det stort sett middelklasse og akademikere som bor. Denne gruppen har stort sett råd til en slik boform. Hvilken vei mekanismen virker er dog ikke godt å si: det kan jo være at det er bare fordi de er de eneste som har råd til å bo slik at de er beboerne. Når det er sagt er hybel- og leieløsninger tenkt inn i konseptet nettopp med tanke på inkludering av de som ikke har mulighet til å kjøpe. Problemet er bare at også billige boliger må finansieres.

Samtidig kan man kanskje si at den seiglivete myten om at selvbygging og særlig halmhus skal være så mye billigere å bygge kanskje ikke har sin rot i virkeligheten. Halm er billig, men brukes i hovedsak i veggene, og utgifter til isolasjon i vegg representerer bare ca 20% av de totale materialkostnadene.(Jacobsen 1999) Tar man høyde for grunnarbeider, vann og avløp og betaler profesjonelle for å gjøre et kvalitetsmessig godt arbeid, tyder det på at denne type hus har en prislapp som tilsvarer et tilsvarende standard trehus. Selv med betydelig egeninnsats er det lite som tyder på at miljøvennlige hus skulle være billigere enn andre hus å bygge. Det er, som en av kommunens representanter uttrykte det, også kanskje urimelig å forvente når man konsekvent velger etter kvalitet heller enn pris. På den annen side er det besparelser å gjøre ved å holde standarden enkel – ved å redusere boligflaten vil man også spare penger over tid ved at utgifter til energi går ned. Norbeck (2004) viser til svenske studier der innsparingen kommer først og fremst gjennom drift og ikke etablering, for mens etablering av bebyggelsen er like kostbar, vil

energigivning design, fellesløsninger, en kultur for lavere personlig forbruk osv gjøre det lønnsomt på sikt å bo i en økolandsby.

Med den ressursituasjonen som har rådet i landsbyen, der en kjernegruppe på 10-20 personer har bodd 7 år i relativt primitive boliger i et tett fellesskap med store oppgaver å løse, har gjennomføringen av reguleringsplan og igangsetting av permanent boligbygging vært det prioriterte prosjektet. Visjonen om en økolandsby omfatter mer enn det, og kjernegruppen jobber både med å få etablert et statlig finansiert informasjonsenter og med etableringen av et senter for anvendt miljøteknologi. Her ønsker man å teste ut mange slags miljøvennlig teknologi, alt fra rense/avløpsteknologi, energiproduksjon, energisparing, boligtekniske og dyrkningsmessige teknologier i tett samarbeid med norske og internasjonale forskningsmiljøer. Næringsutvikling i økolandsbyen er også sentralt for å oppfylle målsettingen om et fullverdig tilbud. Lokale arbeidsplasser skaper mer tid til sysler lokalt ettersom reisetid reduseres, og utslipp i forbindelse med transport til og fra arbeid reduseres. Første steg i næringsvirksomheten er en barnehage som er planlagt å åpne høsten 2010. Bygget var ved mitt besøk nær ferdigstilling og spørsmålet var om alle godkjenninger ville komme i tide til barnehageopptaket. Driften på gården er i gang, men skal videreutvikles, og økolandsbyen har fått oppstartsmidler fra Innovasjon Norge til å etablere et bakeri/kafe. Allerede nå serveres deltakerne på de månedlige introduksjonskursene (for å rekruttere nye beboere) vafler av hjemmedyrket og hjemmemalt spelt.

Hurdalssjøen Økologiske Landsby er bevisst sin rolle som pionerer, og de har sågar anmodet utvalgte stortingspolitikere til å anerkjenne den nasjonale pilotstatusen de har tildelt seg selv ved å bevilge midler til et kompetansesenter. Kompetansesenteret skal kunne betjene delegasjoner fra fjern og nær, masterstudenter på feltarbeid, nabokommuner på ekskursion, journalister og andre interesserte. Ved et raskt nettsøk registrerer jeg at bare det siste året har det vært 3-4 større reportasjer i riksdekkende aviser og ved ankomst til økolandsbyen ble jeg fortalt at det var stor pågang av studenter som ville skrive om prosjektet. Støtte til slikt informasjonsarbeid ser økolandsby-beboerne som en mulighet til å få kompensert for noen av de etter hvert tusenvis av

gratistimene de har lagt ned i å utvikle konseptet - og en mulighet til å videreutvikle det. Kommunens representanter så også dette som en sjanse til å trekke kompetanse til bygda. Dersom det nasjonale kompetansesenteret ble en realitet, ville dette på en ny og uventet måte sette Hurdal på kartet, både nasjonalt og internasjonalt.

Samhandling

Det kommunale forløpet med planprosesser og konsekvensutredninger kan være en tålmodighetsprøve for den som ikke har vært involvert i slike prosesser tidligere og som kommer entusiastisk ut fra et positivt møte med kommunepolitikere. Som det ble påpekt av samtlige informanter i Hurdal så er det slik at "ting tar tid". Det er viktig å være klar over at samfunnsplanleggerne i kommunen og de regionale myndigheter har et språk og noen prosedyrer som man som lekmann må lære seg. I tilfellet Hurdalsjøen ØL viser dette seg å ha vært en fruktbar prosess. Kommunens representanter fortalte at de har informert representantene fra økolandsbyen om hvilke muligheter kommunen har og ikke har i forhold til reguleringsbestemmelsene og uttrykte tilfredshet med hvordan dette hadde blitt mottatt fra økolandsbyens representanter. Fra informantene i Hurdal kommune ble økolandsbyen rost for sitt stabile "lederskap" og hvordan dette hadde gjort prosessen smidig. Fra mine informanter i økolandsbyen fikk jeg også høre at samarbeidet med kommunen hadde fungert godt og at det hadde vært god dialog underveis. Konflikttemaer som hvorvidt det skulle være bebyggelse på gårdstunet, noe økolandsbyen i utgangspunktet ønsket, men kommunen ikke kunne gå med på, eller ferdselsårer som ikke oppfylte forskriftsmessig veistandard (økolandsbyen så opprinnelig for seg noe mer sti-aktig for ferdsel til fots, men forsto etter hvert at det gjaldt bestemte standarder for ferdselsårer som de måtte forholde seg til) ble avverget på et tidlig stadium ved tett oppfølging underveis i planprosessen. Kommunen har vært en medspiller fra dag en og med utgangspunkt i tabellen etter Barstad og Wang (2006) i teorikapittelet kan Hurdal kommune sies å ha vært både Støttespiller, Tilrettelegger og til dels partner. Denne siste rollen som partner vil eventuelt bli realisert hvis kommunen velger, som en informant fortalte meg at de vurderer, å kjøpe boenheter i økolandsbyen med tanke på å

plassere flyktninger der. Vedkommende mente at med det mangfoldige og til dels internasjonale miljøet som finnes i økolandsbyen, ville de ha de beste forutsetninger for å hjelpe til med for eksempel integrering av flyktninger og asylsøkere. Støttespiller og tilrettelegger er kommunen ved å være med på møter og informere i ulike fora om prosjektet.

I reguleringsplanen står det at "utvikling av landsbyen skal skje som følge av stor grad av medvirkning og brukerinvolvering slik at kompetansen i området utnyttes og forsterkes, og tilhørigheten til området styrkes" (reguleringsplan 2006) Som nevnt i teorikapittelet gjør det dialogen lettere at det er så få aktører involvert i planleggingen. Problemstillingene blir derfor mindre komplekse og hver part får mer tid og rom for forhandling. Både kommunens planleggere og økolandsbyens representanter kjenner hverandre etter hvert godt, og har et felles ønske om å komme til en enighet. Kommunen ønsker prosjektet realisert i håp om at det skal sette kommunen på kartet, skape interesse fra omverdenen og trekke unge voksne med barn til bygda. Dette er felles for begge kommunene jeg undersøkte. Økolandsbyene på sin side ønsker sitt prosjekt realisert, og det er gjensidig avhengighet her, selv om kommunen nok sitter med mest makt.

Fra kommunens side gir informantene inntrykk av at kommunikasjonen er god med prosjektet og at oppslutningen er helhjertet i det politiske miljøet. Riktignok har enkelte kritiske røster bemerket at prosessen har tatt adskillig lengre tid enn forutsatt, men de som kjenner prosjektet godt uttrykker stor beundring over det pionerarbeidet kjernegruppen i økolandsbyen har gjort. "De har jo bygget opp alt fra scratch, både teknologi og reguleringsplan"

Både kommune-informantene og økolandsby-informantene trakk fram som det mest problematiske ved prosjektet at det hadde tatt så mye lenger tid enn forventet. Bortsett fra ca ett års forsinkelse i forbindelse med noen arkeologiske utgravinger (visse forhistoriske funn på stedet, men ingen som får betydning for utbyggingsplanene) så er det ingen spesiell grunn til at prosessen har trukket ut i tid. Fra begge hold trekkes det frem at slikt planarbeid og planlegging tar tid, både i det kommunale byråkratiet, fylkesbyråkratiet og i økolandsbyen selv. Siden kommunen og initiativgruppa hele tiden må være enige, er dette en

tidkrevende arbeidsmåte – særlig når det er utskiftninger av folk underveis. I tillegg har økolandsbyen valgt å utvikle både byggeteknologi, fra utprøving av økologiske byggeteknikker og selvbygging i første fase, til designing og utvikling av typehusene i samarbeid med arkitekter, avløpsteknologi med biobaserte renseanlegg, og, kan man si, design av det sosiale systemet selv, med beslutningsprosesser, organiseringsformer og personalforvaltning i gruppen. For dem som har vært involvert i, eller tett på prosjektet har det ikke vært vanskelig å se at dette har tatt tid, men både "folk i bygda" og kommunepolitikere som ikke er så tett på, har uttrykt misnøye med at det tilsynelatende ikke har skjedd stort på de siste 7 årene. Mange av hurdølingene som ferdes forbi tror fortsatt at den lille skaren med pekuliære hus er økolandsbyen i Hurdal. Et større problem er det at denne langvarige midlertidigheten også har slitt på beboerne. Å bo flere år uten innlagt vann – i en periode av livet mange har småbarn, er i seg selv en bragd. Å skulle utvikle en økolandsby i tillegg krever mye.

Kommunens representanter mener at økolandsbyprosjektet passer godt inn i hva Hurdal ønsker å være. Hurdal ønsker å dra nytte av hovedflyplassutbyggingen, men vil gjøre det på sin egen måte, ved å være grønn og trivelig med plass til mangfold.

Sauherad

I Sauherad har jeg snakket med to personer: en representant for kommunen og en representant for økolandsbyinitiativet Bergan Økolandsby som er under planlegging. Gruppen i Sauherad er i etableringsfasen og ledes av en sentral initiativtaker (mitt intervjuobjekt). Også her forteller informantene om et godt samarbeid uten spesielle konflikter.

Initiativet til Bergan økolandsby og mottakelsen i kommunen

Initiativet til Bergan økolandsby har en forhistorie der helt siden 90-tallet ulike initiativer er forsøkt realisert. Kommunens informant forteller at kommunen har foreslått ulike lokaliseringer før, uten at det har blitt noe videre av det, og informanten fra foreningen Bergan Økolandsby forteller at hun tidligere har

kommet så langt som til mobilisering av beboere for et tidligere prosjekt for 12 år siden, men at initiativet den gang ikke lot seg gjennomføre. Man kan si at Bergan økolandsby er godt forberedt både fra kommunens og fra initiativtakernes side. Den lokaliseringen som nå er aktuell er en eiendom som opprinnelig var testamentert til Kirkens Nødhjelp av de to brødrene som eide den, men ble tatt tilbake på odel av en som kommunens representant betegner som en "lokal utviklingsaktør" og som er interessert å utvikle eiendommen til en økolandsby. I motsetning til Hurdal hvor det bare var to aktører siden kommunen selv eide eiendommen, har vi her tre aktører, altså med grunneier i tillegg.

Sauherad kommune har markert sin interesse for en økologisk stedsutvikling i flere sammenhenger. Som et ledd i at kommunen inngår i ØKOLØFT-prosjektet som ble igangsatt i 2008 for å fremme økologisk produksjon og forbruk i 52 utvalgte kommuner, har Sauherad produsert et søknadsdokument der det heter at ØKOLØFT Sauherad er forankra i en økologisk stadsutviklingsstrategi for Sauherad kommune.

Utvalg for næring, plan og teknikk vedtok i 2007 følgende: "Utvalg for næring, plan og teknikk slutter seg til at det arbeides for at Sauherad kan bli en pilotkommune innen økologisk utvikling og profilering som attraktiv livskraftig bo-kommune" (Gaia Oslo 2009)

Tanken på å utvikle en økolandsby har "ligget i kommunen siden 90-tallet" og Sauherad kommune imøtekommer de foreliggende planene med stor interesse.

Proessen så langt

Med støtte fra Husbanken laget Gaia arkitekter ved Frederica Miller i 2009 en utredning /vurdering av mulighetene for å etablere en økolandsby på eiendommen Bergan. Utredningen lå til grunn for kommunedelplanprosessen. Kommunen har i komunedelplanen for Gvarv lagt økolandsbyen inn som område og gjort det "nødvendige plangrepet" ifølge kommuneinformant, for å muliggjøre utbygging. Planen er førstegangsbehandlet i formannskapet og nødvendig konsekvensutredning er utført. Endelig godkjenning skjer etter planen i juni 2010.

I forhold til Hurdal kommune har Sauherad kommune vært enda et hakk mer involvert i prosessen for å etablere en økolandsby. Fra kommunens representant blir det framholdt at det nå er opp til det han kaller interessegruppa å sørge for å "utgjøre en kraft" i forhold til den videre prosessen. Kommunedelplanen vedtas endelig i juni (muligens litt senere) og det som da følger er reguleringsplan. Denne mener kommunens representant at interessegruppa bør være med på å utforme. Det vil i følge samme informant koste 100-200 000,- å lage en reguleringsplan, og det er penger som interessegruppa må skaffe til veie. Alternativt, sier kommune-representanten, kan grunneier med sin utbyggergruppe lage planen, men da vil han også sannsynligvis ta mer styring over prosjektet. "spørsmålet er hvem som skal sitte i førersetet når startskuddet går".

Den planlagte økolandsbyen på Bergan ligger i Gvarv. Gvarvområdet er et sentrumsnært område der sentrale problemstillinger er faren for tap av matjord og avstander/transport/bilisme. I økolandsbyen er det tenkt ca 20-30 boenheter. Et sentralt punkt i diskusjonen har derfor vært jordvern kontra økolandsbyens ambisjoner om å bygge boligtau, men også å drive hagebruk her.

I mulighetsanalysen som er utarbeidet skisseres tre ulike bosettingsforslag der ulike varianter av forhold mellom jord til kommersiell dyrking, jord til hagebruk og områder til bebyggelse og bevaring av biologisk mangfold belyses. Mulighetsskissen er laget med eneboligen som utgangspunkt, men det påpekes samtidig at andre bebyggelsesformer kan gi mer arealeffektiv utnyttelse av området, men at det igjen vil gå på bekostning av forholdet hus/hage og andre sosiale og kulturelle hensyn (Gaia 2009)

Planene er etter hvert noe endret i forhold til den opprinnelige ideen. Den viktigste endringen er at etter kommunens planvurderinger er bebyggelsen av jordvern hensyn er flyttet vekk fra dyrkbar mark over til mer marginale områder. Dette skal vi se, er gjenstand for noe diskusjon.

Samhandling

Sauherad kommune har så langt utgjort en viktig kraft sammen med initiativtaker til prosjektet. Kommunen ønsker nå å få en sterkere

interessegruppe på banen, ikke minst for at den skal kunne tåle en viss gjennomstrømming av folk slik erfaringen i Hurdal har vært. Er prosjektet helt avhengig av noen få personer blir det også veldig sårbart. Det viser også det siste punktet som er lagt til i Global Ecovillage Network sin definisjon av økolandsby: at initiativet skal ha flere uavhengige kilder

Den interessegruppa som utgjør prosjektet i dag, og som består av en håndfull individer, mener de gjør lurt i å vente med rekrutteringen til de faktisk vet hva de har å tilby medlemmer. For interessegruppa sin del er dette ønsket basert på erfaring med en prosess som startet i motsatt ende ved et tidligere tilfelle. Interessegruppa har mobilisert en kjent miljøjournalist og planlegger annonsering i forskjellige tidsskrifter og nettsteder når de har kommet litt lengre i prosessen. På den annen side må ting begynne å skje – ikke minst må penger begynne å rulle, hvis kommunedelplanen blir vedtatt i løpet av våren. Grunneier har utlovet et bidrag til utvikling av reguleringsplan dersom planen kan få en fremdrift som sikrer at bygging kan komme i gang i løpet av kort tid. Mens interessegruppa primært er drevet av visjonen om et bærekraftig sted med gode livsbetingelser, representerer grunneier en mer utålmodig entreprenøriell kraft. Han har dessuten noen økonomiske motiver.

Grunneier har kontakt med noe som kalles Gvarv utvikling, og som utgjøres av noen av bygdas senioraktører innen bygg. Kommuneinformanten min sammenlikner denne gruppas potensielle rolle med den som Hamar og Omegn Boligbyggerlag er tildelt i Hurdal, altså rollen som utbygger. Dette har Gvarv utvikling sagt seg villig til å gjøre, men de ”skal ha sine marginer”

Det har som nevnt vært en del diskusjon omkring problematikk knyttet til vern av matjord, som er et viktig aspekt av kommunens arbeid for en bærekraftig framtid. Matsikkerhet er et sentralt tema og spørsmålet er hvorvidt det er god miljøpolitikk å bygge boliger på landbrukseiendom. Premissen om at det skal drives intensiv hagebruksvirksomhet etter permakultur-prinsipper i boligområdet skaper ikke umiddelbar resonans hos kommunepolitikerne.

I møterefaterat betrodde meg av initiativgruppen leser jeg at Bergan økolandsby mistet sin reguleringsplanutreder som følge av uenighet omkring prinsippene

for utformingen av selve landsbyen: interessegruppa ønsker seg adskilte små-
tun og boligene som spesialtilpasset landskapets topografi, samt sørvestvendte
boliger for å kunne oppfylle to sentrale kriterier i permakulturtankegangen:
inndeling av boligens omgivelser i soner hvor den mest arbeidsintensive
matproduksjonen skjer nærmest huset, og oppmagasinering av passiv solvarme.
Kommunens utreder legger til grunn en orientering langs en ferdselsåre og
mener en selektiv plassering av hver bolig ut fra solforholdene og omgivelsene
mer minner om villabebyggelse enn landsby. På grunnlag av denne uenigheten
ble samarbeidet med denne utrederen brutt i 2010.

Fra kommunens side understrekes det at økolandsbyen ikke er noen kommunal
utbygging og at det er opp til interessegruppa og grunneier å "finne ut av det".
Kommunen ønsker økolandsbyen realisert ut fra sine målsettinger om å være et
økologisk sted. Sauherad kommune ønsker å tilby en boform som de mener får
stadig økende interesse. Redusert bilbruk og bevaring av matjord er viktige mål i
den kommunale planleggingen og kommunens informant mener for øvrig at mye
av føringene ligger i de rikspolitiske retningslinjene. Ellers har Sauherad
kommune fulgt interesserte med på utviklingen i Hurdalsjøen ØL. Min informant
mente at måten de har valgt å gjøre det på der, med en profesjonell
utviklingsaktør, har den ekstra fordelen at den økologiske/bærekraftige
tankegangen kan "smitte tilbake på" de store entreprenørene og så noen frø for
framtiden. Dette ble også trukket fram i samtalene i Hurdal.

Interessegruppa, eller foreningen Bergan økolandsby forteller også om
uforbeholden støtte fra kommunen. Med grunneier opplever de mer
interessekonflikt, spesielt i spørsmål knyttet til pris/økonomi.

Kapittel 5

Generell diskusjon

Økolandsbyen som sted

Forståelsen av økolandsbyen er, som forståelsen av andre tettsteder og byer,
betinget av et helhetlig stedsbegrep, men jeg mener likevel sted som locale er det
mest fremtredende i første omgang. Dette fordi begge de to økolandsbyene jeg
studerer er plassert der de er plassert av andre grunner enn de geografiske eller

ressursmessige. Heller ikke stedets symbolske betydning har hatt fremtredende betydning for at økolandsbyen forsøkes realisert der hvor den blir. Det var i utgangspunktet ikke den faktiske lokaliseringen som var av størst betydning verken for gruppen i Hurdal eller i Sauherad, så lenge en del fysiske, infrastrukturelle faktorer var på plass. Nærhet til Oslo var en av dem. Jeg oppfatter forestillingen om livet i en framtidig økolandsby som det vesentligste, hvordan man samhandler for å oppfylle målet om å trå lett på jorden. Når plassen først er valgt derimot, blir det annerledes.

Økolandsbyen som locale, som arena for samhandling er viktig.

”Our roots and our power lie less in the machines and techniques that we have developed, than in the vision of a simpler, more just and caring society, organized along community lines and built on holistic values of spiritual, emotional and ecological literacy. *This is a much harder sell to the mainstream than wind turbines and eco-architecture*” (PM #57 s. 52 min kursivering)

Noe som fra informantene både i Bergan økolandsby og i Hurdalsjøen Økologiske Landsby trekkes frem som svært viktig, i tillegg til det økologiske, med å velge økolandsby som boform, er det sosiale/mellommenneskelige. Økolandsbyen sees på som løsning på vår tids sosiale krise, så vel som økologiske. Metoder for beslutningstaking for eksempel, eller konfliktløsningsstrategier, vektlegges og min informant i Bergan-gruppen holder konfliktløsningskulturen som har etablert seg i økolandsbyer fram som en av de viktigste overføringsverdiene i tillegg til dyrkings- og byggemetoder, energisparing, sunne boliger osv. Man vektlegger i økolandsbyen en kultur, en måte å leve på og behandle hverandre på, som ligner mer på livet i (idealisererte) tradisjonelle småsamfunn heller enn hvordan man organiserer sitt sosiale liv i moderne byggefelt. Fellesarealer, hus som kan brukes til fester, felles måltider, badstu, vaskehus, lekeplasser utgjør møteplasser og bidrar samtidig til mindre energi- og ressursforbruk siden man deler. Det sosiale livet står i sentrum i større eller mindre grad i de fortellingene jeg fikk høre.

Sense of place er for så vidt også en viktig inngang, ikke minst for samspillet mellom økolandsbyen og samfunnet for øvrig. Hva gjør Hurdalsjøen ØL med Hurdal som sted? Bergan med Gvarv? Er en masse "hippier" som sykler langs riksveien forenelig med Hurdal som "Østlandets perle" og skogsbygd (i den grad kommunens slogans faktisk i utgangspunktet er reflektert i bygdefolkets egen oppfatning) eller "det sanne eventyret" Sauherad? Innbyggerne i en økolandsby vil på samme måte som innbyggere på andre plasser etter hvert knytte deler av sin identitet til stedet, men også til det internasjonale nettverket av økolandsbyer. Det å bo i økolandsby blir en del av stedsidentiteten så vel som det å bo i Hurdal./Sauherad og knytte sin identitet til det.

Økolandsbyen som location er absolutt med i bildet, men fremstår som mindre viktig sett fra økolandsbyens side i første omgang. På den annen side oppfyller Hurdalssjøen og Bergan visse kriterier som ble fremsatt før etableringen: rimelig nærhet til Oslo, naturkvaliteter, store nok byggetomter, mulighet for egne avløpsystemer osv. Det er også de stedsegne kvalitetene, biotopene og økosystemene som økolandsbyen ønsker å tilpasse seg. Bebyggelse, veiføring og dyrking "skal skje i positiv sameksistens med de lokale økologiske betingelsene" heter det i reguleringsplanen. På spørsmål om det er tilfeldig at det er Hurdal som kommer til å huse landets første økolandsby svares det fra informantene at det er vanskelig å fastslå, men kanskje ikke. At Hurdal kommune er vant til å håndtere flere typer organisasjoner, aktiviteter og eierformer gjennom flere aktivitets- og rekreasjonssteder trekkes frem som en fordel for økolandsbyen.

Å skulle etablere en økolandsby på et eksisterende sted er på mange måter å konstruere et sted. Man bygger for så vidt på de strukturer og praksiser som er, men i og med at befolkningen i økolandsbyen stort sett rekrutteres fra andre steder enn de som er bosatt på stedet fra før, etablerer man samtidig nye praksiser, nye referanser og nye identiteter. Innebygget i økolandsbykonseptet ligger et tett forbindelse til det fysiske/naturgitte sted og en respekt for tradisjoner og kulturer som lever i samklang med naturen. Samtidig som økolandsbyen derfor må være stedsspesifikk og betydningen av lokal tilpasning vektlegges, er tankegodset universelt, og mens locale-aspektet er det mest

fremtredende i innledningsfasen, er location og sense of place mer fremtredende etter hvert som prosjektene blir stedlig forankret.

Organisering og mobilisering

Økolandsbybevegelsen er en internasjonal bevegelse. Tidligere har jeg referert til Global Ecovillage Network som et toneangivende nettverk, og mine informanter både i Hurdalsjøen og Bergan økolandsby referer til initiativer på Findhorn og i Danmark, selv om ingen av de jeg intervjuet mente de hadde hatt andre økolandsbyer som direkte modell. I Norge er miljøet foreløpig svært lite. Vi har Stiftelsen Kilden som holder på å gjøre seg om fra stiftelse til forening og som ønsker å være en forening for økolandsbyinitiativ for å bistå grupper med erfaringsutveksling, kunnskapsutvikling og andre støttefunksjoner for økolandsbyene. Hurdalsjøen ØL har også sin egen venneforening. Selve økolandsbyen i Hurdal er organisert som andelslag. I Sauherad er økolandsbyinitiativet organisert som forening. Hvert av initiativene har oppstått uavhengig og når de jobber sammen (som de blant annet gjør i politiske fremstøt og når de støtter hverandre) så er det på ad hoc-basis. Rekruttering til økolandsbyen skjer via nett, omtale, foredrag, arrangementer. Det er ikke stedet eller lokalmiljøet som er utgangspunkt for rekrutteringen. Man kan kanskje si at økolandsbybeboerne befinner seg i samme "space" lenge før de befinner seg på samme "place" og at måten økolandsbyene organiserer sitt arbeid på er i tråd med utviklingen av organisasjonene generelt som Wollebæk og Selle beskriver, ved at globaliseringen og internett har gjort det mulig å gjøre en bevegelse av dette, samtidig er det individuelle og det lokale minst like fremtredende. En av informantene i Hurdalsjøen ØL påpekte at de gjerne deler sine erfaringer for å hjelpe andre økolandsbyer til å bli realisert, men at hver enkelt gruppe må gjøre det på sin måte.

I intervjuene kom det også fram, når vi snakket om motivasjon for å velge en slik livsform, at det er et engasjement i den globale situasjonen som har vært utløsende for mange av de personene som velger økolandsby. De refererte alle til klima- og energisituasjonen i verden, til tapet av biologisk mangfold, til forbruk av ressurser i tillegg til sosiale spørsmål. Dette gjør etter min vurdering at vi kan anse økolandsby-bevegelsen som en form for frivillig engasjement for å løse

noen av verdens mange problemer. Istedenfor en protestbevegelse, er økolandsbybevegelsen et forsøk på å vise alternativer.

Planteoretiske perspektiver

I planleggingsteori har man lenge studert møter mellom ulike interessenter i planleggingsprosesser. I den kommunikative planleggingsteorien har man lagt stor vekt på å skape arenaer der alle involverte interessenter kan møtes på like vilkår og der en har brukt mye tid og energi på å utjevne maktubalanser og legge til rette for best mulig deltakelse. I både Hurdal og Sauherad praktiseres deltakelse hovedsakelig ved at planforslag legges ut til høring og berørte parter og øvrig befolkning gis anledning til å komme med innspill. I Sauherad er planprosessen i skrivende stund lagt ut til høring. I Hurdal er planforslaget vedtatt. Begge kommunene og økolandsbyene fulgte hverandre tett i prosessen og eliminerte potensielle konfliktpunkter underveis. Denne dialogen kunne selvsagt ha vært gjenstand for manipulering (jfr Forester 1989), men begge parter uttrykker tilfredshet med samarbeidet. En historie hentet fra det amerikanske tidsskriftet "Communities" (Issue 137) kan illustrere en motsatt tilnærming: I artikkelen "when No is just an uneducated Yes" beskriver artikkelforfatter Brandy Gallagher hvordan en idealistisk inspirert gruppe på 90-tallet startet planleggingen av sitt drømmesamfunn. Forfatteren beskriver hvordan gruppen med miljøaktivister fra tidligere erfaring anså de profesjonelle planleggerne som "bad guys" for å være rustet i møtet med de lokale reguleringsmyndighetene la gruppen ned kolossalt masse arbeid – for bare å bli møtt med at gruppens planer var imponerende og flotte, men at de i sin form ikke var i nærheten av noe som kunne behandles eller vedtas. For å gjøre en lang historie kort, så lyktes det gruppen å komme i dialog med de lokale myndigheter og artikkelforfatteren beskriver hvordan de måtte vekk fra en "oss – versus – dem" tenkning. Dette er et sentralt tema i kommunikativ planleggingsteori, hvordan kommer man fram til konsensus uten at noen av partene opplever å bli overkjørt? Og er konsensus nødvendig? I kommunestyret er det ofte flertall og mindretall. Eller er konsensus i det hele tatt ønskelig? Jean Hillier (2002) fokuserer istedenfor på en ideell kommunikasjonssetting, på potensialet for enighet også med en antagonistisk tilnærming, det vil si man erkjenner at det er

uenighet, og ut fra det perspektivet forsøker partene å finne en løsning de involverte kan leve med. Uten at jeg har inngående kjennskap til hvordan planleggingsprosessen har foregått i praksis, kan dette perspektivet være interessant ut fra hva jeg tidligere har antatt om forestillinger og språkbruk i de ulike diskursene. Det er klart for økolandsbyfolkene at kommunen har et annet mandat og ikke har samme mulighet for å komme dem i møte. Økolandsbyen kan senke sine ambisjoner, men kommunen må følge plan- og bygningsloven. Kommunen har derfor i liten grad byttet posisjon, men har kommunisert hvor og hvordan fleksibilitet er mulig og gjort det klart på hvilke måter det er mulig for dem å tilrettelegge. Økolandsbyen har vært klar over de juridiske og politiske maktforholdene og nødvendigheten av å finne ut av det med kommunen. Dermed har de hatt en bevisst holdning til de kompromissene de har gått med på, men dette har som tidligere nevnt ikke alltid skjedd uten intern konflikt, jamfør de utbryterfamiliene som "skar igjennom" og brøt med Kilden for å komme i en reell forhandlingsposisjon.

Kapittel 6

Konklusjon

I dette kapittelet vil jeg forsøke å sammenfatte de funnene jeg har og forsøke å knytte erfaringene fra de første norske økolandsbyene til de større samfunnsmessige perspektivene.

Jeg begynner med et lite kort sitat fra en høringsuttalelse sendt fra Lokal Agenda 21- forumet til Ski kommune i 2007 i forbindelse med kommuneplanen (www.ski.kommune.no):

"LA21-forumet er glad for at Ski kommune skal være en miljøkommune, der universell utforming, biologisk mangfold, kulturminner, friluftsinnteresser og landbruksinteresser skal vektlegges ved arealplanlegging til blant annet utbyggingsformål"

Kontrasten er ganske stor til hva den danske interesseorganisasjonen for økosamfund skriver:

”Rundt omkring i landet medvirker økologiske, sociale og spirituelle fællesskaber til en positiv omstrukturering af samfundet, så vi kan leve lettere og smukkere på jorden...Det handler om en ny folkekultur, om selvorganisering, nærhed, omsorg og ansvarlighed, en kultur nederfra med en mangfoldighed af livssyn og livsformer i fællesskabernes hverdag” (LØSnet .dk)

Vil man egentlig det samme, eller er det bare språkbruken som er forskjellig?

Konseptet økolandsby strekker kommunens og lovverkets kategorier og krever smidighet fra kommunen, men også fra økolandsbyens initiativtakere som må være i stand til å oversette sitt engasjement og sine visjoner til et språk og et format som er kompatibelt med kommunens. Tilbake til grunnlaget for den kommunikative planleggingen: planlegging er språklig praksis.

Analysen min viser at det er mulig å få til en konstruktiv prosess der økolandsbyen og kommunen samarbeider godt for å realisere en økolandsby. Kommunen får oppfylt sine ønsker om en mer energieffektiv, transportbesparende og matjordbevarende bosetting som trekker til seg yngre voksne med utdanning og høy kompetanse. Samtidig får økolandsbyen oppfylt sine ønsker om å leve i pakt med omgivelsene, produsere og konsumere lokalt produsert sunn mat, i et tett sosialt fellesskap og en for dem meningsfull tilværelse. Disse ulike behovene lar seg, under visse vilkår, fint forene. Og jeg tror begge aktørgruppene ønsker å realisere mer enn det de uttrykker. Slik jeg opplevde de kommunale representantene jeg snakket med, har de latt seg begeistre av hele konseptet økolandsby, ikke bare som et instrument for å oppfylle kommunens egne målsettinger. Økolandsby-boerne selv uttalte også at de var opptatt av prosess, at det ikke er noen ferdig løsning de presenterer, men muligheten til å gå en vei og gjøre seg erfaringer underveis.

En viktig forutsetningen for at økolandsbyen skal bli realisert, er altså at initiativtakerne til økolandsbyen er villig til å gå inn i de kommunale planprosessene og tilpasse seg dem. Kommunen har mindre fleksibilitet, men må samtidig klare å forholde seg til ulike organiseringsformer, eierstrukturer og

beslutningsprosesser slik at økolandsbygruppen kan holde på prinsipper som er viktige for dem.

Både Gvarv/Sauherad og Hurdal er små steder med 2-5000 innbyggere og en liten kommuneadministrasjon. Økolandsbygrupperingene består av 4-20 personer og de små forholdene gjør at alle involverte får sjanse til å bli kjent, noe som jo gjør det lettere å imøtekomme andres behov.

En studie fra Danmark viser at danske økolandsbyer har CO₂-utslipp som tilsvarer 60% av resten av befolkningen – i snitt. Reduksjonen kommer i hovedsak av: miljøvennlig energiproduksjon, mindre transport, økologisk dyrking, lavere forbruk generelt, mindre vannforbruk. Den samme studien konkluderer med at livsstils-endring er nøkkel til å redusere CO₂-utslipp og leve med en lettere belastning på jorda/mindre økologisk fotavtrykk uten å ofre livskvalitet (LØSNET 2009) Dette er viktige funn i en tid da fokuset på klima og særlig CO₂-utslipp er enormt. Også kommuner trenger å identifisere kutt-muligheter, og her viser det seg at bosetting kan være en nøkkelfaktor. Samtidig er en reduksjon på 40% ingen "revolusjon".

Den tidligere presidenten i Global Ecovillage Network GEN, Jonathan Dawson, skriver i en artikkel i det danske bladet LØSNET (61-52 2009) at selv om det første man legger merke til med en økolandsby er de egenskapene som er knyttet til teknologi: byggeteknikk, avløpsanlegg med biologiske rensemetoder, fornybare energisystemer, lokal "valuta" og så videre, så mener han at økolandsbyens viktigste bidrag til en mer bærekraftig framtid er den transformasjonen av verdier og bevissthet som foregår der, men som ikke er så lett å observere fra utsiden. Spesielt trekker han fram den frikoblingen av velferd fra vekstideologien som amerikanske studier tyder på at skjer i etablerte økolandsbyer. Innbyggerne rapporterer om høye lykke-nivåer til tross for at de har en materiell levestandard som ligger godt under snittet i befolkningen. Grunnen til dette, mener han, er delvis at økolandsbyen er designet for å redusere energi- og materialforbruk, og delvis at innbyggerne bevisst trekker seg tilbake fra den globaliserte økonomien og ikke fokuserer på å maksimere inntekt. Lykke oppnås derimot ikke automatisk ved å redusere sin inntekt, like

lite som den oppnås automatisk ved å øke den. Den kapitalen som gjør innbyggerne i økolandsbyen – mener Dawson, er den sosiale kapitalen⁴, som det legges vekt på å bygge i økolandsbyer.

Innebygget i økolandsby-tankegangen ligger, historisk sett, en sivilisasjonskritikk i mer eller mindre uttalt form. Økolandsby-beboere i USA og Europa vendte seg vekk fra den øvrige befolkningen gjennom å markere seg annerledes fra øvrig befolkning i klesvaner, drømmer og tankegang (Dawson 2008) Nå er avstanden mindre, og alternativ medisin, økologisk jordbruk og meditasjon - alle ting som utgjorde viktige markører for den alternative bevegelsen, har nå blitt vanlig og normalt.

Jonathan Dawson hevder i nevnte artikkel at en av globaliseringens effekter er en svakere stedstilknytning. Han knytter dette til den homogeniseringen av varer og tjenester som har foregått . Hva vi spiser gjenspeiler for eksempel ikke lenger den lokale varetilgangen og sesongvariasjoner. Dette skaper grobunn for fremmedgjøring og konsumisme. Å re-etablere en kontakt med kvaliteter, rytmer og mønstre – særlig i forbindelse med dyrking av jorda, mener Dawson er sentralt for å finne en balansert og respektfull måte å forholde seg til sitt sted på. Økolandsbyer generelt, gjennom sine dyrkings- og matproduksjonspraksiser, sin lokalt genererte energi, fordyper gjennom disse aktivitetene sitt forhold til sin region og frigjør seg fra samme tid fra den globale pengeøkonomien. (LØSNET 2009) Hvorvidt vi vil se dette i Hurdalsjøen eller i Bergan gjenstår å se. Mine informanter mente det er viktig å ha gode relasjoner til lokalsamfunnet utenfor landsbyen, og et sted går en grense for når man oppfattes som tilbaketrukket fra samfunnet. Det er i seg selv en verdi at økolandsbyboerne deltar i det lokale næringslivet (Det å motta lønn ikke er ensbetydende med å maksimere inntekt og det å produsere mat lokalt betyr ikke at man slutter å gå på butikken etter kolonialvarer). Det faktum at vi bor i Norge begrenser også mulighetene for å være selvberget på mat og spise etter sesong.

⁴ Sosial kapital – limet som holder et samfunn sammen. Forbindelseslinjene mellom individer og nettverk og de gjensidige normene og forpliktelserne som gjelder i samfunnet og den tilliten som oppstår som følge av dette – fritt etter Robert Putnam

Både i reguleringsplanen for Hurdalssjøen ØL, med ideer forankret i en internasjonal bevegelse, og i de rikspolitiske retningslinjene legges det stor vekt på lokaldemokrati, desentralisering og innflytelse over egen livssituasjon (reguleringsplan 2006 siterer Rundskriv T-2/98 Nasjonale mål og interesser i fylkes- og kommuneplanleggingen) Regjeringens uttalte tillit til enkeltmennesket og ønske om delegering og desentralisering finner vi også igjen i LA21 tankegodset om at den bærekraftige fremtiden må være forankret i enkeltmennesker og lokalsamfunn.

Dette stemmer godt overens med hvilke konklusjoner involverte i økolandsbyer trekker etter 10-20 år.

”The true gift of the ecovillage is the proof that the future of our planet lies, not in extravagant techniques, but rather in the dedication to a better quality of life where individual and community goals are pursued through a shared commitment to a higher goal, the preservation of the environment” (Martha Norberg www.ekoby.org)

Den endelige konklusjonen må være at ja, det er mulig å realisere økolandsby på norsk gjennom et godt samarbeid med en initiativgruppe og kommunen. Samtidig er det grunn til å trekke fram en del viktige faktorer som analysen avdekker:

1. Det perfekte sted eksisterer ikke. En liten gruppe på 6 familier brøt ut fra en organisasjon som på det tidspunktet var stor, for å konkretisere drømmen om økolandsby i Hurdal Først da kunne de komme i dialog med kommunen og starte på å realisere økolandsbyen. Fra begge kommunene i undersøkelsen pekes det også på at et tydelig og sterkt lederskap i økolandsbyinitiativet er viktig.
2. Utbrytergruppen fra Kilden, som ble til Hurdalsjøen Økologiske Landsby BA, tok kontakt med det de anså som den beste fagkompetansen på viktige felt som arkitektur, vann og avløp. Dette bidro til å styrke gruppens kredibilitet i møte med kommunen, og til å sikre kvaliteten på arbeidene som ble gjort i prosjektet.

3. Hurdal kommune har selv et uttalt mål om å redusere forbruk av råvarer og energi. Kommunen var derfor i utgangspunktet på utkikk etter måter å oppfylle disse målene på, og kunne forventes å ta positivt imot et initiativ der dette er blant de sentrale målsettingene.
4. Hurdalsjøen Økologiske Landsby har inngått en avtale med Hamar og Omegn Boligbyggerlag om oppføring av det første boligfeltet i økolandsbyen. Dette sikrer gjennomføringen og kvaliteten og kan vise seg å bli et viktig gjennombrudd for realiseringen av økolandsbyen og frigjøre ressurser til videreutvikling av konseptet.
5. Selv om bygging av husene i økolandsbyen er like kostbare som ordinær husbygging og kanskje til og med dyrere, er bygninger og anlegg designet slik at de over tid skal kreve mindre energi. Innsparinger av tid, energi, forbruk og avfallsproduksjon vil først vise seg over tid. Det er livsstilen i økolandsbyen som gir den største bærekraftighetsgevinsten, ikke anlegget.
6. Husbanken har gitt viktig støtte både til utredningen/mulighetsanalysen i Sauherad og til Hurdal. Gjennom utviklingsmidler og finansieringsløsninger har de skapt mulighetsrom for initiativer som ellers ville vært vanskelig å få finansiert.

Hurdalsjøen og Bergan økolandsby går sammen med en håndfull andre prosjekter foran og viser vei, og skal vi dømme ut fra henvendelser som de involverte i disse prosjektene får, så er interessen så stor at vi må regne med å se flere økolandsbyprosjekter bli til i årene som kommer.

Referanser

- Agger, Annika . 2007. Kommunikativ planlægningssteori – nye idealer for borgernes rolle i planlegningen. I *Planlægning i teori og praksis – et tverrfaglig perspektiv*, Jensen Anne et al. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag
- Andersen, Dag (red) .2009 .*100års målene – rapport fra et samfunnsekspériment*. Oslo: Flux forlag
- Castree, Noel .2003. Place: Connections and Boundaries in an Interdependent World. I *Key Concepts in Geography*. Holloway, Rice and Valentine (Eds). London : Sage
- Dawson, Jonathan. 2008. Ecovillages Move Into The Mainstream. *Permaculture magazine* , No 57:49-52
- Dawson, Jonathan . 2009. *Ecovillages and the Transformation of Values* . LØSNET nr. 61-62:30-31
- Forester, J. 1989. *Planning in the Face of Power*. Berkeley:University of California Press i *The limits to communicative planning*, Huxley, Margo. Journal of Planning Education and Research 19, s 369-77
- Gaia-Oslo As 2009 *Bergan økolandsby En mulighetsanalyse*
- Gallagher, Brandy. *When NO is just an uneducated YES*. Communities – Life in Cooperative Culture , 2007 Issue #137:39-43
- Guneriussen, Willy. 1999. *Aktør, handling og struktur – Grunnlagsproblemer i vitenskapene*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gunnerud Berg, Nina, Britt Dale, Hans K Lysgård og Anders Løfgren (red). 2004. *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir forlag. Norges Forskningsråd
- Hille, John og Aldema Ishai, *Hva er et økosamfunn? 2003* www.idebanken.no sett 25.11.2008

Hurdalssjøen Økologiske Landsby *Reguleringsplan "Hurdalssjøen Økologiske Landsby – Gjødning"* Hurdal kommune 2006

Ingebrigtsen, Stig og Jakobsen, Ove D. 2006. *Økonomi, Natur og Kultur – praktiske eksempler*. Oslo: Abstrakt forlag

Jacobsen, Rolf. 1999. *Halm som byggemateriale*. Tønsberg: Litera publikasjon

Jakobsen, Ove D. Og Ingebrigtsen, Stig. 2006. *Økonomi, Natur og Kultur – Praktiske eksempler*. Oslo: Abstrakt forlag

Hillier, Jean. 2002. *Action and Agonism in Democratic Planning Practice i: Planning Futures, New directions for Planning Theory*. Allmendinger, Philip and Tewdwr-Jones, Mark. London: Routledge

Lillevoll TorArne . 2008. *Geografiske informasjonssystemer, geografi og samfunnsutvikling, Om konstruksjon av virkelighetsoppfatninger og kommunikasjon med GIS*, Universitetet i Tromsø

Norbeck Martha. 2004. *Individual Community Environment Lessons from Nine Swedish Ecovillages* publisert på www.ekoby.org sett 6.april 2010

Norges Forskningsråd. 2006. *Trenger vi nye former for tverrfaglighet og samspill? En forskningspolitisk kommentar til fem foresighetprosjekter*

Nyseth, Torill og Aarsæther, Nils . 2002. *Nærdemokrati - teori og praksis*. Oslo: Det Norske Samlaget

Wollebæk, Dag og Selle, Per. 2002. *Det nye organisasjonssamfunnet – demokrati i omforming*. Oslo: Fagbokforlaget

www.hurdalecovillage.no

www.ski.kommune.no sett 18.februar 2010

[www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/regional- og distriktspolitikk/levende-og-attraktive-lokalsamfunn/samling](http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/regional-og-distriktspolitikk/levende-og-attraktive-lokalsamfunn/samling) sett 24.februar 2010

www.losnet.dk sett 22.mars 2010

